

Protestantse Theologische Universiteit

Verrast door onvoorwaardelijke liefde
Een zoektocht naar ‘gewone’ taal over heil voor missionaire
kerkplekken in een seculiere tijd

Departement van Systematische Theologie

Begeleid door

Prof. dr. B. van den Toren

Dr. M. Van der Meulen

Beoordeeld door

Dr. T.T.J. Pleizier

Mirthe Apolonia Joëlle Kuiper

Studentennummer: 210096

22 juni 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Hoofdstuk 1: Probleem, Vraag en Aanpak.....	3
1.1 Probleemstelling	3
1.2 Onderzoeksvraag	9
1.3 Relevantie en stand van onderzoek	10
1.4 Begrippen	13
1.5 Methode en Methodologie	17
Hoofdstuk 2: Kenmerken van een ‘nieuw’ verhaal.....	25
2.1 Jezus is hierin onmisbaar	25
2.2 Het moet een ‘dik’ verhaal zijn	26
2.3 Belangrijke plek voor lichamelijkeid en ervaring	29
2.4 Ingebed in de zoektocht naar het koninkrijk en gerechtigheid	30
Hoofdstuk 3: Verhalen over heelheid	31
3.1 Thema's	31
3.2 Spreken over God	48
3.3 Metaforen	58
3.4 Emotie en ervaring	60
3.5 Conclusie	63

Hoofdstuk 4: Bijdrage aan een ‘nieuw dik’ verhaal	64
4.1 Ontmoeting	65
4.2 Navolging	71
Conclusie	81
Een verhaal over heil: Verrast door onvoorwaardelijke liefde	81
Bibliografie.....	86
Nawoord	89
Bijlage 1: Verklaringenblad Masterthesis	90
Bijlage 2: Data Management Plan	91
Bijlage 3: Informed Consent	94
Bijlage 4: Opzet Interview	97
Bijlage 5: Opzet Focusgroepgesprek	98

Inleiding

Schroom, dat proefde ik op Utrecht Centraal. Ik schaamde me en ik schaamde me omdat ik me schaamde. Een groep christenen had zich rond de piano verzameld en stond vol passie liederen te zingen om daar, op Utrecht Centraal, iets van het goede nieuws mee te delen aan de gehaaste en misschien ook verloren reizigers. Schroom, schaamte, dat voelde ik, maar ook ergens een verlangen om ook weer zo vol trots en zekerheid te kunnen zingen over het goede nieuws. Ik dacht aan mijzelf als veertienjarig meisje, dat op de terugweg van school in Rotterdam bijbelteksten op auto's legde, zodat het evangelie ook in het leven van die mensen mocht komen. Ik dacht aan mijzelf als twintigjarige, na mijn zendingsstage in Thailand, de haast die ik voelde, het verlangen om af te studeren en terug te gaan om heidenen te bekeren. Ik dacht aan hoe het soms wazig werd voor mijn ogen als we tijdens de avonddienst psalm 108 (OB) zongen en ik dit lijflied al inzette in mijn kopstem: *Mijn hart o Hemelmajesteit / is tot Uw dienst en lof bereid* en vers 2 *Ik zal o Heer, Uw wonderdaan / Uw roem den volken doen verstaan*. Ik dacht aan mijzelf nu, hoe ik iets van die bezieling miste, hoe ik ergens ervoer dat, dat *den volken doen verstaan* vaak best ingewikkeld is, als die *volken* helemaal niet zitten te wachten op een boodschap van vergeving, als deze boodschap niet meer lijkt aan te sluiten in hun context.

Hoe en op wat voor manier kunnen we bezield blijven spreken over het goede nieuws? Deze vraag is een vraag die breder leeft binnen de westerse missiologie, onlangs (2023) verscheen hierover het boek van Stefan Paas *Vrede op aarde*, wat veel los maakte in christelijke Nederland.¹ Zijn zoektocht, is een zoektocht naar een 'nieuw' verhaal dat

---

¹ Stefan Paas, *Vrede op aarde: over heil en redding in deze tijd* (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023).

christenen weer kan bezielen en het heil op een aansluitende en begrijpelijke manier kunnen verwoorden naar tijdgenoten. Over de noodzaak hiervoor wijd ik uit in het eerste hoofdstuk. Middels dit onderzoek hoop ik op bescheiden wijze bij te dragen aan deze zoektocht naar taal, taal om heil bespreekbaar te maken. Een verhaal waar zowel missionaire kerkplekken als ikzelf mee voor de dag kunnen komen, zodat we minder verlegenheid zullen ervaren en meer bezieling. Een verhaal waarin de kerk en u als lezer aangemoedigd wordt om mee te zoeken naar taal, naar metaforen, naar verhalen, zodat we meer en meer: “De lengte en de breedte, de hoogte en de diepte begrijpen, ja de liefde van Christus te kennen die alle kennis te boven gaat, opdat we geheel vervuld zullen raken van de volheid van God.”² En aangemoedigd wordt om met de woorden van deze Christus te spreken: “Kom maar mee, dan zul je het zien”.³

---

² NBV21, Efeziërs 3:18-19.

³ NBV21, Johannes 2:39.

Hoofdstuk 1: Probleem, Vraag en Aanpak

In dit hoofdstuk bespreek ik de probleemstelling, de onderzoeksvraag en deelvragen, de relevantie voor kerk en academie, de stand van onderzoek, enkele kernbegrippen van dit onderzoek en ten slotte mijn methode en methodologie.

1.1 Probleemstelling

Dit onderzoek maakt deel uit van een bredere zoektocht binnen de missiologie naar taal voor heil, zoals kort vermeld in de inleiding. Hieronder beschrijf ik beknopt de aanleiding voor deze zoektocht, gebaseerd op Paas' werk in *Vrede op aarde*. Ik focus op de relevante aspecten voor mijn onderzoek en maak onderscheid tussen *probleem 1* en *probleem 2*, waarbij *probleem 2* voortkomt uit *probleem 1*. Hierin wordt de beweging gemaakt van een breder probleem naar een specifiek probleem in missionaire kerkplekken. Hoewel er overlap is met de twee crises van de kerk, met name in hun beschrijving van *crisis 2*, zoals beschreven door Jonna van den Berge-Bakker en Marten van der Meulen, richt ik mij hier op Paas' beschrijving.⁴ Ten slotte beschrijf ik *probleem 3*, waarin ik opmerk dat er bepaalde stemmen ontbreken in de zoektocht naar taal voor heil, in zowel *Vrede op aarde* als in *Zoeken naar de dingen die boven zijn*. Hoe mijn onderzoek hierop aansluit wordt verder uitgelegd in sectie 1.2 *relevantie en stand van onderzoek*.

---

⁴ Jonna van den Berge-Bakker en Marten van der Meulen, "The Two Crises of the Church," *Ecclesial Futures*, nr. 5 (2024).

1.1.1 Probleem 1: Onzekerheid en verlegenheid

Paas begint met het aanhalen van Martin Riesebrodt die stelt: “De toekomst behoort toe aan religies die hun belofte van heil serieus nemen en die geloofwaardig uitdragen”.⁵ Paas baseert zijn boek op de veronderstelling dat het christendom inderdaad draait om een belofte van heil. Dit heil noemt hij “een transformerende ontmoeting met God”. Echter hier komen we op *probleem 1*, namelijk het verlies van een overtuigend of zelfs begrijpelijk verhaal van heil.⁶ In dit probleem heerst een grote onzekerheid over vragen zoals de rol van het christendom op aarde en waarom iemand christen zou worden. Voorheen werd in het Westen aangenomen dat de antwoorden op deze vragen vanzelfsprekend waren in een ‘christelijke beschaving’, maar nu heerst er grote verlegenheid.⁷ Kunnen christenen nog wel verwoorden wat het goede nieuws is en het evangelie communiceren aan hun tijdgenoten?⁸ Lesslie Newbigin constateerde deze crisis in de westerse kerken vijftig jaar geleden, namelijk dat christenen niet meer overtuigd waren dat anderen het evangelie echt nodig hadden. Wat overbleef van dit christendom was dan een “onzeker christendom zonder overtuigingskracht, krampachtig op zoek naar de eigen relevantie”.⁹ Volgens Riesebrodt is de toekomst dus voor religies die hun belofte van heil serieus nemen en uitdragen, echter in het westerse christendom zien we meer verlegenheid en zelfs onwetendheid over wat het

---

⁵ Martin Riesebrodt, *The Promise of Salvation: A Theory of Religion* (Chicago: The University of Chicago Press, 2010), 184, Zie ook: Paas, *Vrede op aarde*, 46.

⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 46.

⁷ Paas, *Vrede op aarde*, 47.

⁸ Paas, *Vrede op aarde*, 20.

⁹ Paas, *Vrede op aarde*, 10.

goede nieuws betekent voor tijdgenoten. Dit leidt in de praktijk tot sprakeloosheid, *probleem* 2.

1.1.2 Probleem 2: Sprakeloosheid in praktijk

Paas merkt op dat zelfs in missionaire initiatieven, waar veel orthodoxe christenen betrokken zijn en traditionele overtuigingen over heil nog steeds aanwezig zijn, er geluiden klinken dat het moeilijk is om hun werk te verbinden met het evangelie van Jezus.¹⁰ Het is vaak eenvoudiger om aan te geven wat men niet meer gelooft dan om helder te formuleren wat men wel gelooft. De manieren van spreken over het heil lijken dus niet meer aan te sluiten bij de huidige context, ‘de klankkast is weg’.¹¹ Het verhaal dat niet meer aan lijkt te sluiten is het verhaal van het piëtistisch heilsdrama, waarbij het in de missionaire praktijk vooral gaat over individuele bekering. Veel missionaire initiatieven en veel initiatieven van zendingswerk hebben de wortels in deze stroming.¹² In dit drama draait het om het individu en de climax bevindt zich in de bekering en redding van het individu.¹³ Het is belangrijk om de achtergrond van deze stroming te begrijpen om ook te kunnen begrijpen waarom dit verhaal volgens Paas niet meer aansluit bij deze context. Het piëtistisch heilsdrama kwam als vroomheidsbeweging op in een tijd van ‘dode orthodoxie en verstandsreligie’, geloof moest weer iets van het hart worden.¹⁴ Deze mensen moesten weer geraakt worden door het

---

¹⁰ Paas, *Vrede op aarde*, 10.

¹¹ Paas, *Vrede op aarde*, 228.

¹² Paas, *Vrede op aarde*, 231.

¹³ Paas, *Vrede op aarde*, 56.

¹⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 59.

plaatsvervangend lijden van Christus, zich daaraan overgeven en zich bekeren.¹⁵ De stroming ontstond dus als kritiek beweging en verzet tegen een christelijke natie die men niet christelijk genoeg vond.¹⁶ De piëtistische missionaire methode sluit, zo constateert Paas, voornamelijk aan bij een (naam)christelijke doelgroep, bij ‘afgedwaalde’ kerkleden of mensen met een religieuze achtergrond.¹⁷

Paas confronteert ons echter met de status quo: deze genoemde doelgroep “raakt namelijk langzaam op” in Nederland, het piëtistische missionaire model is daarom volgens Paas een sterfhuisconstructie.¹⁸ Als voorbeeld haalt Paas aan dat dit missionaire model voornamelijk nog functioneert in evangelische of charismatische kerken, die volgens hem vooral hun nieuwe bekeerlingen uit andere kerken halen.¹⁹ Hoewel je hier uit het werk van Paas snel de conclusie kan trekken dat deze kerken bestaan op basis van het idee van ‘circulation of the saints’, is het goed om stil te staan bij het woordje *vooral*.²⁰ In het onderzoek van Paul Vermeer en Peer Schepers zien we dat erin deze kerken ook zeker een kwart (24,6%) uit een niet-kerkelijke omgeving komt.²¹ Dat is een significant aantal en dit heilsdrama lijkt dus ergens nog wel aan te sluiten in de huidige context. In het empirische

---

¹⁵ Paas, *Vrede op aarde*, 59.

¹⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 78.

¹⁷ Paas, *Vrede op aarde*, 235.

¹⁸ Paas, *Vrede op aarde*, 235.

¹⁹ Paas, *Vrede op aarde*, 235.

²⁰ Paul Vermeer en Peer Schepers, “Bloeiende evangelische kerken in Nederland: Een Circulation of the Saints?” *Religie & Samenleving* 12(1) (Mei: 2017).

²¹ Paul Vermeer en Peer Schepers, “Umbrellas of Conservative belief: Explaining the Success of Evangelical Congregations in the Netherlands,” *Journal of Empirical Theology* 30.1 (2017), 10.

deel van mijn onderzoek hoop ik ook te kijken of dit heilsdrama ook naar voren komt in de verhalen van de participanten. Want hoewel volkskerkelijke ‘heidenen’ zo goed als verdwenen zijn, hebben velen toch op christelijke scholen gezeten of iets meegekregen van het geloof met Kerst of Pasen.

Teruggaand naar de praktijk zien we dat missionaire werkers meer verlegenheid ervaren om het goede nieuws te delen. Ook merken zij dat het goede nieuws, ‘de verzoeningsdood van Jezus’ niet meer land in deze context. Dit laatste lijkt een veel minder groot onderdeel te zijn van het geloofsleven in deze tijd.²² Veel missionaire christenen hebben dus afstand genomen van het piëtistisch heilsdrama, maar beschikken niet over de bronnen waarmee ze een alternatief drama kunnen ontwikkelen. Hierdoor komen ze in een verlamme situatie en het gevolg hiervan is sprakeloosheid.²³ Het ter sprake brengen van Jezus lijkt hierin het grootste probleem, een onderzoek binnen missionaire initiatieven in Engeland van Clare Watkins spreekt over “Jezus-loze” gemeenschappen.²⁴ Dit brengt ons bij de vraag “Langs welke wegen wordt het evangelie van Jezus verstaanbaar en relevant voor mensen van onze tijd die niet of nauwelijks een verbinding hebben met de christelijke traditie?”²⁵ En daarmee komen we weer bij de zoektocht van Paas, de zoektocht naar een

---

²² Paas, *Vrede op aarde*, 237.

²³ Paas, *Vrede op aarde*, 239.

²⁴ Clare Watkins, *Disclosing Church: An Ecclesiology Learned from Conversations in Practice* (London: Routledge, 2020), 137-139.

²⁵ Jan Martijn Abrahamse, Jan Maarten Praamsma en Sake Stoppels, “Zoeken naar de dingen die boven zijn,” in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, red. Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023), 11.

nieuw verhaal over heil: “Is er een verhaal dat in staat is om vele kleinere verhalen en praktijken -...- te verenigen? Een verhaal dat ons kan verenigen? Heeft Jezus daar nog iets mee te maken? Kunnen de innerlijke logica en samenhang van het goede nieuws weer duidelijk worden in het seculiere Westen?”²⁶ Een verhaal waardoor we uit deze verlamme situatie komen, niet meer sprakeloos zijn en ons geloof in de belofte van heil serieus kunnen nemen en uitdragen.

1.1.3 Probleem 3: Ontbrekende stemmen in de zoektocht

Het is dus moeilijk om het ‘waarom’ van de missie te verwoorden, maar ook het ‘hoe’ lijkt een probleem. De bijdrage *Zoeken naar de dingen die boven zijn* richt zich meer op het ‘waarom’ van deze kerkplekken en niet op het ‘hoe’.²⁷ Paas zelf spreekt in zijn hoofdstuk *Sprakeloos rond de kloof* ook meer over het ‘waarom’ en niet per se over het ‘hoe’.²⁸ In zijn laatste hoofdstuk presenteert hij een aanzet tot een nieuw verhaal waarin *vrede* centraal staat. In dit verhaal brengt hij verschillende verhalen samen, dit is zijn aanzet tot het nieuwe ‘hoe’. Echter, zoals ik al in mijn methodologie uitgebreider zal beargumenteren mist in zijn verhaal de ‘espoused voice’, de stem van de ‘gewone theologie’ van ‘gewone mensen’.²⁹ Voor een kerk die moeite heeft met het ‘hoe’, omdat de snaren er nog wel zijn, maar de klankkast weg is, zou het naar mijn mening heilzaam zijn om te luisteren naar verhalen van heil die juist nog wel klinken in deze klankkast, zodat er weer aanknopingspunten en verbindingen

---

²⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 47.

²⁷ Abrahamse, Praamsma en Stoppels, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 11.

²⁸ Paas, *Vrede op aarde*, 227-279.

²⁹ Cameron et al., *Talking about God in practice*, 54.

kunnen ontstaan in het spreken over heil. Deze concrete aanknopingspunten in taal vanuit een seculiere achtergrond hoop ik naar boven te halen om een bijdrage te leveren aan het 'hoe'. Daarnaast zal, in de verhalen die ik zal horen, maar voornamelijk in het focusgroep gesprek, ook het 'waarom' besproken worden, om meer inzicht te geven in hoe deze groep denkt en welke verklaringen ze geeft voor wat er in hun verhalen naar boven is gekomen.

1.2 Onderzoeksvraag

De hoofd- en deelvragen van dit onderzoek luiden daarom als volgt:

Op welke manier draagt een analyse van ervaringen van heilheid bij mensen met een niet-kerkelijke achtergrond in de gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk bij aan een relevant taalveld over 'heil' voor missionaire kerkplekken waar het piëtistisch heilsdrama niet meer aansluit bij haar context.

Deelvragen:

1. Waar moet volgens Stefan Paas een 'nieuw' verhaal over heil aan voldoen?
2. Hoe vertellen mensen met een niet-kerkelijke achtergrond in de gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk over ervaringen van heilheid?
3. Hoe draagt een analyse van deze verhalen bij aan de zoektocht binnen de westerse missiologie naar een bezielend verhaal over heil?

Mijn hypothesen zijn:

1. Dat door naar de verhalen van mensen zonder kerkelijke achtergrond te luisteren, taal over God naar voren zal komen die herkenning oproept in de context van deze mensen en hun tijdgenoten, en dat specifieke thema's die naar boven zullen komen relevante aanknopingspunten zullen geven aan de kerk om het heil in deze tijd bespreekbaar te maken.
2. Ten slotte kan de taal van 'gewone mensen' bijdragen aan een gelaagd verhaal over heil, door inzicht te geven in hoe heil wordt ervaren en besproken buiten het kerkelijke taalveld.

1.3 Relevantie en stand van onderzoek

In 2023 verschenen in Nederland twee boeken over heil *Vrede op aarde* en *Zoeken naar de dingen die boven zijn* onder redactie van Sake Stoppels, Jan Maarten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse.³⁰ In *Vrede op aarde* doet Paas kritisch onderzoek naar de manier waarop het westerse christendom heeft gesproken over het goede nieuws van God.

Daarnaast doet hij een poging om dit goede nieuws opnieuw te verbinden met de grote vragen van onze samenleving, vragen over rechtvaardigheid, duurzaamheid en verbinding tussen mensen.³¹ Het voornaamste doel van Paas, die zijn zoektocht begint vanuit zijn biografie, is dat hij een verhaal vindt waar hij zelf mee kan leven.³² *Zoeken naar de dingen die boven zijn* bevat verschillende bijdragen uit het ‘echte’ leven en ‘echte’ praktijken. De focus ligt in dit onderzoek niet op het ‘hoe’ of ‘wat’, maar op het ‘waarom’ van missionaire kerkplekken en het heil dat men hier wil verkondigen.³³ Zij stellen dat pioniers op dit punt verbinding zoeken met mensen waarvoor de ‘gewone’ kerk niet of niet meer in beeld is. Daarom moeten zij in zekere zin het missionaire wiel opnieuw uitvinden. De vraag waar deze pioniers volgens hen mee worstelen is, zoals eerder genoemd “Langs welke wegen wordt het evangelie van Jezus Christus verstaanbaar en relevant voor mensen van onze tijd

---

³⁰ Stefan Paas, *Vrede op aarde: over heil en redding in deze tijd* (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023), Zie ook; Jan Martijn Abrahamse, Jan Maarten Praamsma en Sake Stoppels, “Zoeken naar de dingen die boven zijn,” in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, red. Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023).

³¹ Paas, *Vrede op aarde*, 12.

³² Paas, *Vrede op aarde*, 13.

³³ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 11.

die niet of nauwelijks een verbinding hebben met de christelijke traditie?”³⁴ Ook zij stellen dat een doordenking van taal, die gebruikt wordt om Gods handelen in Christus te beschrijven, nodig is.³⁵ “Wat is het heil voor de (post-) seculiere mens van nu? En hoe geef ik woorden aan de betekenis van Jezus en welke praktijken horen daarbij?”³⁶ Deze vragen zijn niet enkel relevant voor pioniersplekken, maar zijn ook uiterst relevant voor de brede kerk.³⁷ Het doel van Stoppels, Praamsma en Abrahamse is om door hun zoektocht naar betekenisgeving naar heil in de huidige missionaire praktijk, zowel collega’s, professionals als belangstellenden te helpen om helder te krijgen wat er veranderd is, maar ook om door het zoeken van nieuwe taal de praktijken uit de rijke christelijke traditie te actualiseren voor de praktijk van vandaag.³⁸

Hoewel beide boeken op zoek zijn naar taal voor een bepaalde context, wordt de taal in deze verhalen nog steeds aangereikt vanuit meer academisch theologische bronnen. En waar er sprake is van empirisch onderzoek is dit onderzoek naar missionaire praktijken en niet naar de doelgroep van deze missionaire praktijken. De bijdrage van Koos Tamminga, waarin hij een verhaal aan de hand van ‘immanent heil’ en ‘transcendent heil’ evalueert, komt het dichtst in de buurt van wat ik hoop te onderzoeken.³⁹

---

³⁴ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 11.

³⁵ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 14.

³⁶ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 12.

³⁷ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 12.

³⁸ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 17.

³⁹ Koos Tamminga, “Verhuizen van de hel naar de hemel: belichaamde soteriologie in Hart van Vathorst,” in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, red. Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023), 91-95.

Ik hoop in mijn onderzoek ook te luisteren naar verschillende verhalen, echter zal ik deze niet specifiek analyseren op dit spectrum, maar wil ik kijken naar welke taal er überhaupt wordt gebruikt. Empirisch onderzoek naar het spreken over heil zien we in een aantal artikelen terugkomen. Hier ligt de focus echter op de missionaire werker/pionier en hoe hij of zij het heil van Christus ter sprake brengt.⁴⁰ Mijn focus zal liggen op de taal die wordt gebruikt door mensen die net bij de kerk zijn aangesloten vanuit een niet-kerkelijke achtergrond, omdat zij niet opgegroeid zijn in het taalveld van de kerk. Op deze manier hoop ik dat zij taal kunnen bieden die een brug kan slaan tussen ‘gewone taal’, taal die zij gebruiken om een *ervaring van heilheid* te omschrijven, en kerkelijke taal.

Bovengenoemde boeken en artikelen zijn natuurlijk ingebed in een breder missiologisch en soteriologisch discours over het heil. Door vanuit de verhalen taal op te halen vanuit een context, waar de kerk en academie juist moeite ervaren om de verbinding mee te leggen, hoop ik een unieke bijdrage te leveren in de zoektocht naar het spreken over heil in deze tijd. Het zou kerken kunnen helpen om te zien waar aanknopingspunten liggen, waar het heil raakt aan de levens van mensen in een seculiere context. Ik ben mij bewust van het feit dat mijn onderzoek ook plaatsvindt binnen een bepaalde tijd en context en dat mijn onderzoek klein is. Echter, het gaat hier om een kwalitatief onderzoek en niet om kwantitatief onderzoek, de verhalen die ik zal horen hebben waarde in zichzelf en kunnen op die manier een bescheiden bijdrage leveren aan de zoektocht naar taal over heil. Daarnaast hoop ik dat dit onderzoek anderen zal aanmoedigen om ook naar deze verhalen te luisteren in hun eigen omgeving, hun eigen gemeenschappen en kerken. Daarnaast kan ik u vertellen

---

⁴⁰ Jan Martijn Abrahamse, “Goede Vrijdag en Pasen op afstand: een praktisch-soteriologische analyse” in *Kerk en Theologie* 72 (2021), 214-227. Zie ook: Stefan Paas, Sake Stoppels en Karen Zwijze-Koning, “Ministers of Salvation: Soteriological Views of Pioneers and Pastors in the Protestant Church in the Netherlands” in *Journal of empirical theology* 35 (2023), 119-138.

dat het ontzettend mooi en bemoedigend is om deze verhalen te horen, wetend dat, ook al lukt het ons misschien niet om de perfect passende taal te vinden, God toch wel doorgaat met Zijn werk, en mensen tot Zich blijft roepen.

1.4 Begrippen

Ervaring: Gerald O'Collins stelt dat de mens, theologisch gezien, het best getypeerd kan worden als de ervarende mens.⁴¹ Paas stelt naar aanleiding hiervan dat men niet kan spreken over heil met voorbijgaan aan de eigen ervaring. Lichamelijkheid is hierin voor hem een belangrijke term.⁴² Wanneer het aankomt op Godsontmoetingen zijn er volgens hem twee soorten ervaringen: 1) als aanduiding voor een vertrouwdheid met God door deelname aan religieuze praktijken en 2) als aanduiding voor een vaak verrassende en onverwachte ervaring met God.⁴³ Simeon Zahl onderstreept het belang van het serieus nemen van *ervaringen van heil*, omdat, als we willen dat het heil waarover het christelijk geloof gaat niet enkel iets van de toekomst is wij ervaringen in het hier-en-nu serieus moeten nemen.⁴⁴ Zahl gaat ook in op de problemen die ontstaan wanneer men zinvol wil spreken over ervaringen, hierin ziet hij een taak voor de theologie, namelijk het op een nauwkeurige en liefdevolle wijze onderzoeken van deze heilservaringen en deze theologisch te

---

⁴¹ Gerald O'Collins, *Rethinking Fundamental Theology: Toward a New Fundamental Theology* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 37-55.

⁴² Paas, *Vrede op aarde*, 30.

⁴³ Paas, *Vrede op Aarde*, 29-30.

⁴⁴ Hans Schaeffer, "Toekomstmuziek? Over Gods heil vandaag," in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, red. Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse (Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023), 77.

interpreteren.⁴⁵ In het vertellen van een verhaal geven mensen betekenis en structuur aan een ervaring en door het vertellen van een verhaal wordt de werkelijkheid, zoals deze wordt ervaren, gepresenteerd. Hier hoop ik in mijn onderzoek naar te kijken.⁴⁶

Heelheid: uit gesprekken die ik had in mijn omgeving bleek dat *heil* een verwarrende term is. Naar aanleiding hiervan besloot ik dat ik een ander woord nodig had om *heil* bespreekbaar te maken in mijn interviews. De keuze tot *heelheid* is gebaseerd op het volgende citaat: “heil is het omvattende woord voor, redding, bevrijding, heling, geluk, en een algehele toestand van ‘heelheid’ zo je wilt.”⁴⁷ Tijdens een proefinterview bleek dat deze term specifiek genoeg is, zodat men er verhalen over zou kunnen vertellen, maar breed genoeg is om nog niet in een specifieke richting van heil te gaan.

Heil: Paas stelt dat het christendom draait om de belofte van heil: “een transformerende ontmoeting met Jezus”.⁴⁸ In de theologie wordt de leer over het heil de ‘soteriologie’ genoemd, echter, benadrukt Paas: “Soteriologie op zich is nog geen heil, een theologische heilsleer is als een set snaren opzoek naar een klankkast”.⁴⁹ Lichamelijkheid is hier van belang. Heil is alleen heil als het landt in een bepaalde context, tijd en plaats. Het evangelie is goed nieuws dat ergens vandaan komt en zich richt tot specifieke

---

⁴⁵ Hans Schaeffer, “Toekomstmuziek?”, 77.

⁴⁶ Ruard Ganzevoort en Jan Visser, *Zorg voor het verhaal: achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding* (Utrecht: Uitgeverij Meinema, 2018), 111-114.

⁴⁷ Abrahamse, “Kan ik nog geloven in de Heiland?”, 148.

⁴⁸ Paas, *Vrede op aarde*, 46.

⁴⁹ Paas, *Vrede op aarde*, 104.

omstandigheden: heil is dus altijd heil in relatie tot bepaalde omstandigheden.⁵⁰ Andrew Walls spreekt hierin over de missionaire paradox: “de waarheid van God kan alleen universeel zijn wanneer zij zo veel mogelijk niet-universele gestalte aanneemt”.⁵¹

Een ‘dik’ verhaal: Paas spreekt in zijn zoektocht over een ‘dik’ verhaal, dat is een term die voortkomt uit de antropologie. In sectie 2.2 *Een ‘dik’ verhaal*, zal ik hier uitgebreider bij stil staan.

Niet-kerkelijke achtergrond: De geïnterviewden hebben een niet-kerkelijke achtergrond. Voor mijn onderzoek geldt dat geen van mijn geïnterviewden tijdens de kindertijd/jeugd met regelmaat naar de kerk is gegaan en dus minder bekend is met het geloof. Deze doelgroep heb ik gekozen, omdat Paas schrijft dat het piëtistisch heilsdrama voornamelijk aansluit bij mensen die naamchristen zijn en dat er een volkskerkelijke voedingsbodem voor moet zijn.⁵² Hierbij moet wel gezegd worden dat juist het volkskerkelijke aspect bij mijn participanten in enige mate naar boven kwam, door bijvoorbeeld christelijke basisonderwijs. In mijn interviews hoop ik onder andere te kijken of deze these van Paas ook geldt voor mijn doelgroep, of dat zij inderdaad op een hele andere manier spreken over het heil.

Relevant taalveld: Wanneer ik spreek over een relevant taalveld doel ik op taal die verbindend zal zijn tussen deze seculiere context en de theologie. Ik hoop hier een bijdrage te doen aan de zoektocht van Paas naar een verhaal over heil dat weer kan bezielen.

---

⁵⁰ Paas, *Vrede op aarde*, 146.

⁵¹ Paas, *Vrede op aarde*, 148.

⁵² Paas, *Vrede op Aarde*, 99.

Missionaire kerkplekken: In mijn onderzoek hoop ik niet enkel bij te dragen aan taal voor het spreken over heil in pioniersplekken, zoals in *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, maar ook aan een breder publiek.⁵³ Ik sluit mij aan bij Paas, die missionaire gemeenschappen ziet als elke gemeenschap die zich inzet voor naastenliefde, gerechtigheid en verbinding met de schepping, en daarmee deelneemt aan de missie van God.⁵⁴

Context: Wanneer ik spreek over ‘haar context’ heb ik het vooral over een maatschappij die steeds meer seculier wordt. Ik ben mij bewust van het feit dat de term ‘seculier’ best generaliserend is en dat er natuurlijk een hoop nuances in zijn aan te brengen. Voor een uitgebreide uiteenzetting over het thema secularisatie verwijs ik u naar het boek ‘A Secular Age’ van Charles Taylor.⁵⁵ Echter, voor dit onderzoek kies ik ervoor om aan te sluiten bij de zoektocht van Paas en de zoektocht die breder is in de missiologie waarin ik ook mee zal gaan in hun schrijven over de huidige cultuur. Deze thesis leent zich er qua omvang en focus niet voor om alle nuances betreffend secularisatie uiteen te zetten. Paas legt het begrip seculier als volgt uit: “een samenleving waarin God niet langer vanzelfsprekend is”.⁵⁶ Daarnaast merkt hij op dat het christendom in een gesecculariseerde samenleving steeds meer samenvalt met de kerk en niet langer diffuus aanwezig is in de samenleving.⁵⁷ Dit betekent echter niet dat God en het heil zich enkel laten vinden in de kerk, een visie die we bij Johannes Hoekendijk terug zien: “We should take seriously the

---

⁵³ Abrahamse, Praamsma en Stoppels, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 11.

⁵⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 46.

⁵⁵ Charles Taylor, *A Secular Age* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007).

⁵⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 229.

⁵⁷ Paas, *Vrede op aarde*, 249.

secular realm as the location of the coming kingdom of God and not view everything exclusively through the church.”⁵⁸ Gods missie is groter dan de kerk.⁵⁹

1.5 Methode en Methodologie

De methode en methodologie zullen per deelvraag besproken worden. Ten slotte zal ik nog stilstaan bij de verbinding tussen de methode en het onderzoek.

1.5.1 Zoektocht naar een ‘nieuw’ verhaal over heil

De eerste deelvraag is meer theoretisch en beschrijvend van aard. Een analyse van het boek van Paas *Vrede op aarde* zal hier centraal staan, met de focus op hoe hij spreekt over de zoektocht naar een ‘nieuw’ verhaal wat mensen weer kan bezielen en hoe hij spreekt over een ‘dik’ verhaal. ‘Dik’ is een term die Paas niet zelf heeft gedacht maar die opkomt uit de antropologie en van daaruit ook in de theologie gebruikt wordt. In de zoektocht naar wat een ‘nieuw en dik’ verhaal inhoudt zal daarom ook andere literatuur naar voren komen. Wel hoop ik specifiek te laten zien welke aspecten volgens Paas in dit verhaal moeten voorkomen. Dit hoofdstuk vormt de basis van mijn onderzoek.

1.5.2 Verhalen over ervaringen van heil

Dit deel van het onderzoek is kwalitatief van aard en zal het grootste deel van mijn onderzoek zijn. Mijn interviews worden gehouden in de gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk.

---

⁵⁸ Johannes Hoekendijk, *The Church Inside Out* (London: SCM Press, 1967), Citaat uit: Gregg Okesson, *A Public Missiology: How Local Churches Witness to a Complex World* (Grand Rapids: Baker Academic, 2020), 4.

⁵⁹ Gregg Okesson, *A Public Missiology*, 18.

Noorderlicht Prinsekerk: Deze PKN-gemeente begon in 2011 als pioniersplek en is nu een grote wijkgemeente, waarbij 35% van de groei afkomstig is van nieuwkomers en mensen die na lange tijd weer aansluiten bij een gemeente.⁶⁰ Ik wil de verhalen van enkele van deze nieuwkomers onderzoeken. Twee geïnterviewden begonnen hun geloofszoektocht bij Noorderlicht Prinsekerk, maar gingen daarna naar andere kerken, waaronder een Grieks Orthodoxe kerk. Wel voelen ze zich nog zeer verbonden met Noorderlicht. Daarom gebruik ik de term ‘gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk’. De keuze voor onderzoek binnen de PKN is gebaseerd op mijn toekomstige werk en de behoefte om verhalen van heil binnen deze kerk te versterken en relevant te maken in een seculiere context.

Opzet van de interviews: Voor de dataverzameling heb ik acht semigestructureerde interviews gehouden. In deze interviews begon ik met het vragen naar een *ervaring van heilheid* in het dagelijks leven. Mijn overwegingen omtrent welk woord ik ging gebruiken om heil bespreekbaar te maken in de interviews kan u al iets lezen in *sectie 1.4: begrippen*. Voor ik deze definitieve keuze maakte, zocht ik in *Vrede op aarde* en *Zoeken naar de dingen van boven* naar verschillende termen die ik zou kunnen gebruiken in plaats van het woord *heil*. Dat resulteerde uiteindelijk in het volgende lijstje: *heilheid, harmonie, het goede leven, geluk, vrede en leven in volheid*. Termen die ‘open’ zijn zodat de geïnterviewde niet gelijk in een specifieke richting gestuurd zou worden. Naar mijn mening was *heilheid* het meest alomvattend, en besloot ik een proefinterview om dit te testen, en hier werd het bevestigd, zowel door het interview zelf als door de geïnterviewde.

---

⁶⁰ Beleidsplan Noorderlicht Blijdorp, *Samen met Jezus impact hebben: Aanpak 2022-2025* (Rotterdam, december 2021), 2.4.1.

Tijdens de interviews: Hier begon ik heel open met de vraag: “Zou je mij iets kunnen vertellen over een ervaring van heelheid die je hebt gehad?”, om te zien waar deze term door de geïnterviewden aan gekoppeld werd. Daarna probeerde ik zo veel mogelijk door te vragen op deze ervaring, naar emoties en lichamelijkeheid. Eerst dus versmallen om zo dicht mogelijk bij de ervaring te komen en daarna weer verbreden, door te vragen of God ook werd ervaren in dit moment en of dit gevoel ook iets is wat ze in hun zoektocht naar God hebben ervaren. Door sommigen werd *heelheid* gelijk gekoppeld aan een meer religieuze ervaring, ook dan probeerde ik zo veel mogelijk de diepte in te gaan en zo dicht mogelijk bij de ervaring te komen.

Sampling: Wat betreft sampling koos ik voor een strategische sampling methode, in plaats van een representatieve methode. Strategische sampling is een manier van samplen waarbij mensen met een bepaalde reden worden gekozen. Hierbinnen heb ik de methode van theoretical sampling toegepast, een manier van samplen waarin de onderzoeker bij voorbaat weet dat de verhalen die gehoord worden relevant zullen zijn voor het onderzoek.⁶¹ Ds. De Jong, de dominee van Noorderlicht Prinsekerk, heeft hier gefungeerd als *gatekeeper*, hij heeft mij in contact gebracht met deze mensen. Iedereen in de groep heeft een niet-kerkelijke achtergrond en is binnen de afgelopen drie jaar betrokken geraakt bij Noorderlicht, op één na. Ik heb ervoor gekozen om een persoon te interviewen die al langer, ongeveer acht jaar geleden, tot geloof kwam. Dit omdat deze persoon in kwestie lager is opgeleid dan de rest (of helemaal geen opleiding heeft genoten) en door een verleden met verslavingen op dit moment thuis zit. Dit verschil in achtergrond en opleidingsniveau was voor mij van groter belang, dan de vereiste van drie jaar, daar mijn aanname was dat iemand

---

⁶¹ Jennifer Mason, *Qualitative Researching* (London: SAGE Publications 2018), 59.

met een ander opleidingsniveau ook andere taal zou gebruiken wat ook een waardevolle bijdrage zou zijn aan dit onderzoek. Binnen deze groep is er sprake van een man- vrouw verdeling, al was deze misschien niet per definitie gelijk: drie vrouwen en vijf mannen. De mensen die ik heb geïnterviewd zijn allemaal ‘wit’, dit is redelijk representatief voor de gemeente, en zorgde er ook voor dat er, voor zover mogelijk, sprake was van een gedeelde culturele achtergrond.

Focusgroep: Een focusgroep is een vorm van collaborative research. Hierin wordt de gemeenschap betrokken in het onderzoek en een brug geslagen tussen de gemeenschap en academie.⁶² Juist in de zoektocht naar taal van ‘gewone mensen’ en taal die de verbinding tussen de academie en maatschappij kan overbruggen is dit dus een waardevolle methode om mijn onderzoek meer diepgang te geven. Henk de Roest schrijft dat een focusgroep kan helpen om het onderzoek in een nieuwe richting te sturen. Focusgroepen helpen dus niet enkel in het ophalen van nieuwe informatie, maar door de dialoog en interactie in de groep komen nieuwe inzichten naar boven brengen die er zonder de interactie niet geweest zouden zijn.⁶³ Daarom koos ik om naast de interviews ook een focusgroepgesprek te houden. Bij het gesprek waren vier mensen aanwezig. Eerst was er aan de hand van een A4 met verschillende citaten uit de interviews ruimte om de eerste gedachte op te schrijven, zodat in het gesprek hierna ook deze gedachte aan bod kwam. Daarna bespraken we wat zij misten en wat opviel in deze citaten wanneer het gaat over een *ervaring van heelheid*. Vervolgens deelde ik mijn eerste resultaten, en naar aanleiding daarvan hebben we het uitgebreider

---

⁶² Henk de Roest, *Collaborative Practical Theology: Engaging Practitioners in Research on Christian Practices* (Leiden: Brill, 2020), 250,251.

⁶³ De Roest, *Collaborative Practical Theology*, 246.

gehad over de rol van Jezus in deze ervaringen. Dit hielp mij heel erg om door te vragen op sommige onduidelijke aspecten van de interviews en doordat er zo ruimte was zodat de groep kon meedenken en hun inzichten hierover kon delen. Hiervoor was een focusgroepgesprek voor mij essentieel, want deze data had ik niet uit de interviews kunnen halen.

Dataverwerking en analyse: Eerst transcribeerde ik de interviews en daarna de focusgroep. Om de vraag “hoe mensen vertellen over” te beantwoorden, creëerde ik vier categorieën voor de labels: *thema's, spreken over God, metaforen, emoties en lichamelijkeheid*. Met deze categorieën onderzocht ik welke taal er zou opkomen. Hoewel mijn onderzoek gericht is op verhalen, koos ik voor een thematische analyse in plaats van een narratieve data-analyse. Onderdelen van narratieve analyse zijn echter zeker terug te vinden in mijn onderzoek. Verhalen moeten namelijk uiterst serieus genomen worden, een verhaal geeft betekenis en structuur zoals deze werd ervaren.⁶⁴ Deze aanpak was voor mij als beginnende onderzoeker beter te hanteren en stelde me in staat om gemeenschappelijke lijnen door de interviews te identificeren en te begrijpen.

Virginia Braun en Victoria Clarke schrijven in hun artikel een duidelijk stappenplan voor thematische analyse, dat ik heb gevolgd.⁶⁵ Door vier categorieën te kiezen, nam ik een deductieve benadering aan, terwijl ik onder het kopje *thema's* inductief te werk ging en open naar de tekst keek om ervaringen te labelen en ik groepen te plaatsen. Dit resulteerde in vijf voorlopige thema's: *rust, inzicht, houvast, meer mens en het goede leven*. Ik selecteerde 45

---

⁶⁴ Ganzevoort en Visser, *Zorg voor het verhaal*, 111-114.

⁶⁵ Virginia Braun en Victoria Clarke, “Using thematic analysis in Psychology,” *Qualitative Research in Psychology* 3, nr. 2 (Januari 2006) 16-23.

citaten voor een participatieve labelingsessie met een van de geïnterviewden. Samen kwamen we tot vier thema's: *vrede*, *inzicht*, *houvast* en *harmonie*.

Deze thema's controleerde ik door de 45 citaten naar drie onafhankelijke personen te sturen, met de vraag de labels achter de citaten te plaatsen. Twee van hen hadden 69% overeenstemming met mijn labels, en één had 60%. Met de persoon met het laagste percentage aan overeenkomsten besprak ik waar de moeilijkheden zaten en na dit overleg besloot ik terug te keren naar vijf thema's, met labelnamen uit de interviews zelf: *houvast*, *rust*, *identiteit*, *levenswijze* en *inzicht*. Hierna labelde ik alle citaten definitief en begon ik aan het schrijven van deelvraag 2.

1.5.3 Op wat voor manier dragen de verhalen bij aan een 'nieuw' verhaal

In dit hoofdstuk zal ik kijken naar de manier waarop de verhalen over heilheid die ik ophaalde in de interviews, bij kunnen dragen aan het creëren van een nieuw en dikker verhaal over heil. Ik hoop hier niet enkel een visie te geven op een bepaalde vorm van methode die ik hieronder bepleit, maar ik hoop ook directe aanknopingspunten en taal te geven voor het spreken over heil vanaf onderop, wat kerken kan helpen in het spreken over heil. Hiervoor zal ik de data die ik heb opgehaald uit de interviews, naast de eisen voor een nieuw verhaal, zoals deze terugkomen in *Vrede op aarde*, leggen en kijken wat hierin opvalt. Ik zal dit doen aan de hand van twee termen *ontmoeting* en *navolging*. Daarnaast zal ik de resultaten verder inbedden in theologisch/missiologische literatuur en concrete aanbevelingen doen.

1.5.4 Verbinding methode en onderzoek

Een van de argumenten die ik poog te maken in dit onderzoek is dat om een ‘dik en nieuw’ verhaal over heil te creëren er niet enkel verschillende soteriologische visies gepresenteerd moeten worden vanuit de kerk als ‘zender’, maar dat de kerk en theologie, om aan te sluiten bij haar context ook taal/thema’s gebruikt vanuit de mensen zelf. Jeff Astley, spreekt over ‘ordinary theology’. Dit definieert hij als: “the theological beliefs and processes of believing that find expression in the God-talk of those believers who have received no scholarly theological education.”⁶⁶ ‘Ordinary theology’ is dus ook theologie en laat zien welke theologie leeft onder de geloofsgemeenschap. Dit is belangrijk omdat:

Ordinary theology in some sense ‘works’ for those who own it. It fits their life experience and gives meaning to and expresses the meaning they find within their own lives. It is highly significant for them because it articulates a faith and a spirituality, and incorporates beliefs and ways of believing, that they find to be salvic – healing, saving, making them whole.⁶⁷

Dit is precies wat ik hoop te doen in dit onderzoek. De ‘gewone’ theologie naar boven halen, zien hoe deze mensen dat wat hen ‘heel maakt’ verwoorden. Deze theologie en de manier waarop zij het verwoorden sluit aan bij hun leven, bij hun context, beargumenteert Astley, het geeft hen betekenis.⁶⁸ Mijn betoog is dat het naar boven halen van deze ‘gewone’ theologie en deze ook gebruiken in ons spreken over heil, voor herkenning zal zorgen bij mensen in dezelfde context, waardoor de kerk in haar spreken aansluiting weet te vinden en niet sprakeloos is. Waar Astley spreekt over ‘ordinary theology’ spreekt Cameron over

---

⁶⁶ Jeff Astley en Leslie J Francis, *Exploring ordinary theology: everyday Christian believing and the Church* (Farnham: Ashgate, 2013), 1.

⁶⁷ Astley en Francis, *Exploring ordinary theology*, 2.

⁶⁸ Astley en Francis, *Exploring ordinary theology*, 2.

‘espoused theology’. Helen Cameron, Daborah Bhatti, Catherine Duce, James Sweeney en Clare Watkins onderscheiden vier stemmen van theologie: *the operant voice* (theologie verankerd in groepspraktijken), *the espoused voice* (theologie vanuit het verwoorden van het eigen geloof van een desbetreffende groep), *the formal voice* (theologie vanuit de academie) en *the normative voice* (theologie vanuit de bronnen die door de groep als autoriteiten worden gezien).⁶⁹ Het is volgens haar zeker niet de bedoeling dat ‘the espoused voice’ op zichzelf bestaat. Dat geldt volgens haar echter voor geen enkele stem, de stemmen moeten met elkaar in gesprek zijn. Alle vier de stemmen moeten uiteindelijk samen een ‘totaal-theologie’ vormen.⁷⁰ Mijn argument is dat die stem van de ‘espoused theology’ nu nog ontbreekt in het spreken over heil en dat deze ‘gewone’ theologie de kerk juist kan helpen in haar spreken over heil. Dit betekent natuurlijk niet dat we niet kritisch moeten kijken naar wat in de interviews naar boven komt. Het blijft belangrijk om ‘totaal-theologie’ op het oog te houden, en de ‘espoused voice’ in gesprek te blijven brengen met de andere stemmen. Op deze manier hoop ik bij te dragen aan een ‘nieuw en dik’ verhaal over heil, een verhaal waarin ook alle vier de stemmen naar voren komen, en waarin mijn onderzoek vooral een aanzet zal doen in het naar boven brengen van de ‘espoused voice’.

---

⁶⁹ Cameron et al, *Talking about God in practice*, 54.

⁷⁰ Andrew Dunlop, “Using the ‘four voices of theology’ in group theological reflection,” in *Practical Theology* 14 (4): 298-299; <https://doi.org/10.1080/1756073X.2021.1957075>.

Hoofdstuk 2: Kenmerken van een ‘nieuw’ verhaal

In dit hoofdstuk zal ik een aantal aspecten presenteren die volgens Paas essentieel zijn voor een nieuw verhaal over heil. Het gaat hier niet over wat dit verhaal moet bewerkstelligen, zoals bezieling, of over het bieden van hoop en redding voor de meest verslagenen, of dat het een verhaal moet zijn dat bestaat uit een verzameling heilzame ervaringen zoals we die ervaren.⁷¹ Het gaat om aspecten die fundamenteel zijn voor het creëren van een ‘nieuw’ verhaal. We zien in het boek van Paas vier essentiële kenmerken van een nieuw verhaal over heil: Jezus is hierin onmisbaar, het moet een ‘dik’ verhaal zijn, er is een belangrijke plek voor ‘lichamelijkheid en ervaring’ en ten slotte moet het verhaal moet ingebed zijn in de zoektocht naar het koninkrijk en gerechtigheid.

2.1 Jezus is hierin onmisbaar

Wanneer Paas het heeft over een missionaire praktijk als vervanging voor het piëtistische heilsdrama stelt hij dat het wel een praktijk moet die herkenbaar is als voortzetting van de traditie van Jezus en de apostelen.⁷² “Christen zijn gaat over verbonden zijn met Christus”.⁷³ De belofte van heil in het christendom draait daarom ook om “een transformerende ontmoeting met Jezus”.⁷⁴ Als reactie op de crisis in het westerse christendom ziet Paas onder andere twee bewegingen waarin bezieling opnieuw gezocht wordt: toenadering naar de

---

⁷¹ Paas, *Vrede op aarde*, 48-49, 347, 40.

⁷² Paas, *Vrede op aarde*, 256.

⁷³ Paas, *Vrede op aarde*, 49.

⁷⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 46.

wereld en terugtocht uit de wereld. Heil moet niet gezocht worden in politieke doeleinden of het herstellen van de christelijke macht, maar het moet gehaald worden uit de traditie van Jezus en apostelen. Paas stelt hier dat wanneer het heil in iets buiten de traditie van Jezus en de apostelen gezocht wordt, het christendom veel weg krijgt van vampirisme, “het drinkt het bloed van anderen om in leven te blijven”.⁷⁵ Maar het moet om Jezus gaan want, zegt Paas: “het christendom gaat om Christus, het gaat om de vraag wie Jezus Christus vandaag voor ons is. Dat is de vraag van dit boek”.⁷⁶ Maar waar in het piëtistische heilsdrama de verzoeningsdood van Jezus centraal staat, sluit Paas in zijn boek aan bij pleidooien voor een ‘dikkere’ soteriologie.⁷⁷ Jezus moet dus zeker aanwezig zijn het nieuwe verhaal over heil, het verhaal moet zijn wortels vinden in de traditie van Jezus en apostelen en ten slotte moet de hele Christus naar voren komen. Dit brengt mij bij het volgende punt.

2.2 Het moet een ‘dik’ verhaal zijn

Spreken over een ‘dik’ verhaal is tweeledig. Het heeft te maken met een ‘dikke soteriologie’ en met context. Ik zal beginnen met het eerste: ‘dikke soteriologie’. Paas komt niet zelf met deze term, hij haalt hierin Gregg Okesson aan, die stelt dat veel westerse christenen complexe, ‘dikke’ problemen benaderen met ‘dunne’ simplistische antwoorden. Ook Alan Mann stelt dat men snel de neiging heeft om te vervallen in een simplistisch narratief. Het het verhaal van heil en redding is echter “not a narrative with a single plot”.⁷⁸ Als christenen

---

⁷⁵ Paas, *Vrede op aarde*, 47.

⁷⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 49.

⁷⁷ Paas, *Vrede op aarde*, 341.

⁷⁸ Alan Mann, *Atonement for a Sinless Society* (Eugene, OR: CASCADE Books, 2015), 71.

omarmen we de complexiteit of ‘dikheid’ niet; ons verstaan van ‘salvation’ lijkt niet verder te gaan dan de redding van het individu. Het is daarom ook niet vreemd dat de ‘dunheid’ van ons geloof de ‘dikheid’ van het publieke domein niet bereikt.⁷⁹ Daarom pleit Paas in lijn met Okesson voor een soteriologie die ‘dikker’ is en rommeliger dan de piëtistische traditie gewend is. Voor Okesson is beweging een kernwoord wanneer het gaat om ‘dikheid’. Het gaat hier in het geval van zijn onderzoek over een beweging tussen het spreken van gemeenteleden, gemeenteleden die met elkaar spreken en het spreken vanuit de gemeenten. Al deze stemmen wil hij met elkaar in gesprek brengen. Deze beweging moet gemaakt blijven worden, want zo wordt ‘dikheid’ gecreëerd.⁸⁰ Paas schrijft naar aanleiding hiervan:

In een christelijke heilsleer gaat het eerder om een hoeveelheid bronnen waaruit men in verschillende situaties kan putten en waartussen men heen en weer kan bewegen, dan om één dominant thema en statische verhaallijnen...-... Op het gevaar af retorisch te klinken: we moeten meer op zoek naar Jezus de verlosser dan naar een verlossingsformule die altijd en overal wordt toegepast.⁸¹

Daarnaast stelt Okesson dat de theologie verplaatst is naar de privésfeer en zich heeft onttrokken uit de publieke sfeer. Hij maakt onderscheid tussen theologie/academie en ‘gewone mensen’. Onder theologie/academie schaaft hij de volgende aspecten: privé, heilig, cognitief, theoretisch, academisch en elite. En onder ‘gewone mensen’ schaaft hij: publiek, seculier, belichaamd, ervaringsgericht, mystiek en alledaagsheid. Hij stelt dat wanneer je theologie enkel aan de specialist overlaat er theologie ontstaat, die losgezongen is van

---

⁷⁹ Okesson, *A Public Missiology*, 10-11.

⁸⁰ Okesson, *A Public Missiology*, 21.

⁸¹ Paas, *Vrede op aarde*, 135-136.

cultuur en wereld.⁸² Met name de zoekende millennials vergelijken de complexiteit die ze in het publieke domein treffen met wat ze vinden in lokale kerken en worden ontmoedigd door het gebrek aan verbinding. Volgens Okesson verlangen ze naar een ‘dik’ geloof zodat ze de complexiteit in de wereld beter kunnen begrijpen.⁸³ Paas pleit dus voor een ‘dikke soteriologie’, waarin alle dimensies van Jezus naar voren komen: vergeving, genezing, bevrijding, profetische kritiek en gemeenschapsvorming. We hebben de hele Christus nodig, om het heil te verdikken in alle ruimtes van het leven, want Gods heil gaat over het hele leven.⁸⁴ Ook Okesson heeft de term ‘thickness’ niet van zichzelf. Hij haalt deze terminologie op uit de antropologie, waar Clifford Geertz schrijft over ‘thick description’, die het op zijn beurt weer heeft van de filosoof Gilbert Ryle.⁸⁵ Het gaat in ‘thick description’ om een etnografie die het sociale handelen laat zien/betekenis geeft vanuit het perspectief van diegene die de handeling doet. Deze betekenis die de handelende geeft aan de handeling moet in een bepaalde context worden geplaatst: cultureel, sociaal en historisch. Okesson, past deze strategie toe door juist onderzoek te doen bij lokale gemeenschappen in de betekenis die zij geven aan bijvoorbeeld *getuigen*.⁸⁶ Volgens mij zijn hier verbindingen te zien tussen de zoektocht naar een ‘dik’ verhaal en de ‘totaal-theologie’ waarin de vier stemmen van theologie met elkaar in gesprek zijn van Cameron.⁸⁷ Paas geeft dit praktisch

---

⁸² Okesson, *A Public Missiology*, 50.

⁸³ Okesson, *A Public Missiology*, 60.

⁸⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 341-342

⁸⁵ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures* (New York: Basic Books, 1973), 310- 323.

⁸⁶ Okesson, *A Public Missiology*, 247-248.

⁸⁷ Cameron et al., *Talking about God in practice*, 54.

vorm in zijn verhaal door een aanzet te geven tot het vertellen in de gemeenschappen over de hele Christus. Daarnaast haalt hij wel verhalen van ‘espoused theology’ op - in zijn hoofdstuk over missiologie - van pioniers en missionaire werkers, maar niet van gemeenteleden zelf.

2.3 Belangrijke plek voor lichamelijkheid en ervaring

Een volgend aspect wat in een nieuw verhaal over heil niet mag ontbreken is een visie op lichamelijkheid. Paas stelt dat we met ons lichaam geworteld zijn in een tijd en plaats. Dit is wat heil, heil maakt; het Woord werd vlees in een specifieke context voor specifieke personen. “Heil is altijd heil in relatie tot bepaalde omstandigheden, het evangelie is goed nieuws dat ergens vandaan komt en dat zich richt tot specifieke personen”.⁸⁸ Evangelie is dus alleen goed nieuws als het goed nieuws is in hun ervaringswereld, wat niet begrepen wordt of ervaren wordt kan niet worden ontvangen als heil.⁸⁹ Heilzame bevrijdende gebeurtenissen vinden dus altijd plaats in het domein van onze ervaring.⁹⁰ En het is verbonden met ons lichaam, onze cultuur, de taal die we spreken, het tijdperk waarin we leven, onze sociale achtergrond etc.⁹¹ Paas plaatst hier wel een kritische noot dat Gods heil niet tot een specifieke ervaring of traditie vereenzelvigd moet worden.⁹² Dit sluit ook aan bij de zoektocht naar een ‘dik’ verhaal. Juist door dus ook een verslag te kunnen doen van de

---

⁸⁸ Paas, *Vrede op aarde*, 146.

⁸⁹ Paas, *Vrede op aarde*, 101.

⁹⁰ Paas, *Vrede op aarde*, 21/22.

⁹¹ Paas, *Vrede op aarde*, 30.

⁹² Paas, *Vrede op aarde*, 37.

complexiteit van de context en ‘espoused voices’ op te halen uit deze contexten kunnen we bijdragen aan het ontdekken van die klankkast, zodat het heil weer kan klinken als een melodie, een die ook meegezongen kan worden.

2.4 Ingebed in de zoektocht naar het koninkrijk en gerechtigheid

Heil gaat nooit buiten recht om, schrijft Paas, maar het gaat uiteindelijk om verzoening en herstel.⁹³ Het onderscheid tussen redding en roeping moet in dit verhaal ook opgeschort zijn. Paas stelt: “redding is er alleen voor mensen die ingaan op de roeping om zichzelf te verliezen door oprecht en aantoonbaar te proberen het onrecht te herstellen dat zij hebben aangedaan of waarvan ze hebben geprofiteerd”.⁹⁴ Daarin moeten we dus ook afstand nemen van de verticale en vergeestelijkte soteriologie die het westen zolang heeft bestempeld, stelt Paas.⁹⁵ In deze soteriologie wordt de mens eerst gered en kan het zich daarna richten op het zoeken naar het koninkrijk. Maar wanneer we spreken over heil, spreken we volgens Paas allereerst over roeping, “roeping om het koninkrijk te zoeken, een diepe transformerende roeping waarin wij Jezus tegenkomen en uitgenodigd worden tot verandering”.⁹⁶

---

⁹³ Paas, *Vrede op aarde*, 355.

⁹⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 355.

⁹⁵ Paas, *Vrede op aarde*, 222.

⁹⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 224.

Hoofdstuk 3: Verhalen over heelheid

In dit hoofdstuk zullen de verhalen over ervaringen van heelheid centraal staan. De resultaten uit de acht interviews en het focusgroepgesprek dat ik heb gehouden zullen hier gepresenteerd worden. Om zo antwoord te geven op deelvraag 2: *Hoe vertellen mensen met een niet-kerkelijke achtergrond in de gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk over ervaringen van heelheid?* Allereerst zal ik vijf verschillende thema's, waarop *heelheid* ter sprake werd gebracht, presenteren. Ten tweede zal ik kijken naar hoe God ter sprake werd gebracht. Daarna zal ik schrijven over metaforen die gebruikt werden en ten slotte kijk ik naar de ervaring zelf en emoties die tijdens het vertellen en in het vertelde verhaal naar voren komen. De verhalen zijn de geleefde verhalen van: Maarten, Esther, Bart, Jan, Anja, Suzan, Peter en Arjan.⁹⁷

3.1 Thema's

Voor de titels van de verschillende thema's heb ik gekozen voor 'gewone taal' juist, omdat ik merkte dat dit veel herkenning gaf tijdens het focusgroepgesprek.

Jan: Iedereen zoekt naar woorden, terwijl het heel erg over gevoel gaat. Bart: Ja, als we dingen uit proberen te leggen, lijkt het juist zo complex, maar ik vind dat het hier zo mooi simpel blijft. Maarten: En tegelijk zijn er ook heel veel dingen die ik net zo goed had kunnen zeggen, zeg maar, ik zie een citaat waarvan ik denk, die is van mijzelf, maar ik zie veel dingen waarvan ik denk, ja. Bart: Ja je herkent jezelf hierin. Maarten: Ja zeker.

---

⁹⁷ In verband met de privacy van de participanten heb ik hen in mijn thesis andere namen gegeven, op deze manier blijft de tekst goed leesbaar en is de privacy gewaarborgd.

De thema's die ik zal bespreken zijn: *houvast*, *rust*, *identiteit*, *levenswijze* en *inzicht*. Deze thema's kwamen in bijna elk interview in meer of mindere mate naar voren. De titels van de thema's zijn overkoepelende termen, die in de interviews naar boven kwamen en die ik vervolgens tot categorieën heb gemaakt. Hieronder vallen weer verschillende labels waaruit bleek dat deze labels in deze categorie pasten. Voor ik de thema's zal bespreken moet gezegd worden dat *liefde* als rode draad door bijna alle interviews liep en ook terugkomt in elk thema. Ik heb ervoor gekozen om dit daarom niet tot een apart thema te maken, maar wel duidelijk te benadrukken hoe dit in de thema's naar voren komt. Liefde zal daarom als lijn door de thema's lopen. Zoals Maarten treffend sprak:

Dus eigenlijk kwam toch alles weer neer op liefde, hè.

3.1.1 Houvast

Houvast is de overkoepelende term geworden van verschillende aspecten die in de interviews en de focusgroep naar voren kwamen. Hieronder heb ik *bescherming*, *energie uit geloof*, *hoop*, *'het komt goed'*, *kracht*, *niet alleen*, *vertrouwen*, *vreugde* en *fundament* geschaard. Daarnaast kwam *houvast* zelf ook meerdere malen naar voren en kwamen de overige termen daarin samen. Houvast kwam als thema in bijna al de interviews naar voren, maar werd meestal terloops ter sprake gebracht. Houvast kwam voornamelijk naar voren in het vertellen over het ervaren van steun of kracht. Esther gaf aan altijd gedacht te hebben dat als alles om haar heen weg zou vallen, het geloof *houvast* zou kunnen bieden, maar op dat moment kon ze nog niet geloven. Echter toen dat moment in haar leven kwam - na het hebben van een psychose - heeft ze het geloof echt ervaren als *houvast*: het was alles wat ze nog had. Anja gaf aan nooit een ervaring van heelheid te hebben gehad. Zij vertelde dat ze

eigenlijk niet veel had in haar leven, een moeilijk verleden en een heden met veel ziekte en geen contact met familie.

Anja: Want toen zat ik alleen maar, net als hier, ik zat helemaal alleen, ik krijg haast geen visite, niemand komt, dan zit ik gewoon met de Heer te praten... en...maar ik blijf leven. Ja, weet je, kijk, ik krijg de kracht van boven.

Het idee dat God er altijd is, beschermt, waakt en kracht en steun geeft, komt in verschillende interviews naar voren. Peter is nog heel erg zoekend naar het geloof en gaat pas sinds een jaar naar de kerk. Hij geeft aan dat hij ergens een verlangen heeft juist naar dat houvast en de hoop die het geloof te bieden heeft:

Peter: Weet je, je moet je bedenken dat er ook momenten zullen komen, en dat heeft de een meer meegemaakt dan de ander, het is mij redelijk bespaard gebleven, maar als mensen er niet meer zullen zijn... op dat moment zul je nog des te meer een geloof kunnen gebruiken en kan het je eruit helpen om je te steunen op het moment dat je verdriet hebt en ik hoop dat het mij op die momenten verder kan helpen, ook voor mijn kinderen later denk ik dat het erg kan helpen, om ze daarin houvast te kunnen geven... dat je altijd kan zeggen 'het komt goed'.

Waar houvast in de interviews terloops ter sprake kwam, kwam het tijdens het focusgroepgesprek heel prominent naar voren. Maarten begon over het feit dat God een leegte in hem had gevuld: een leegte die hij altijd met andere dingen had geprobeerd te vullen, maar hij merkte dat dit gat nooit gevuld bleef. De groep vond hier herkenning en beaamde in het geloof iets gevonden te hebben dat hen blijvend gevuld kon houden. Als antwoord op mijn vraag waarom het geloof dit gat wel kon vullen kwam als unaniem antwoord dat in het geloof iets onvoorwaardelijks te vinden is: onvoorwaardelijke liefde van God, iets dat je nooit kwijt kan raken.

Maarten: Dat is natuurlijk het verschil met de liefde van God en de liefde van andere mensen weet je, de liefde van een ander mens kan je kwijtraken en dat van God in principe niet. Jan: Nee, dat is onvoorwaardelijk.

Gods onvoorwaardelijke liefde had houvast gegeven. Iets waar je altijd op kan terugvallen, iets wat nooit weg zal vallen. In de focusgroep ging het dan ook over het tot God komen in het lijden. Esther had geloof als houvast bijna letterlijk zo ervaren.

Esther: Het was een reddingsboei die ik nodig had want ik was echt aan het verzuipen.

Uit het gesprek bleek echter wel dat lijden juist ook een barrière kan vormen om bij God te komen, omdat je op dat moment eigenlijk voornamelijk bezig bent met je eigen hoofd boven water houden.

Bart: Ik denk ook dat, in het lijden raak je misschien het contact met God kwijt, maar Hij zoekt altijd jou en Hij zal je vinden dus je hoeft zelf eigenlijk niet eens te zoeken, Hij vindt jou.

Tijdens het gesprek kwam het erop neer dat de groep ervaaarde zeker te hebben gezocht - sommigen al hun hele leven, anderen waren pas net begonnen - maar dat ze zich bovenal gevonden weten. Daarnaast biedt het geloof dus vooral iets onvoorwaardelijks wat er altijd blijft, waardoor ze verzekerd zijn van het feit dat ze ook altijd gevonden zullen blijven worden.

Bart: Voor mij is het ook het belangrijkste dat het er altijd is, want het is het enige wat je niet kwijt kan raken, jij [richt zicht tot Maarten] zei het net ook extra mooi: zelfs als je probeert zelf ertegenin te gaan dan komt het nog steeds van de andere kant consistent. Dus ook al verlies je zelf contact, je weet dat Zij [spreekt in meervoud over God, duidt op drie-eenheid] blijven geven en dat is fantastisch [groep stemt in] Ik denk dat de rest daaruit voortkomt. Ik kan mij niet iets fundamenteleers bedenken.

Houvast werd dus uiteindelijk door de groep genoemd als fundament van hun geloof en als fundament waarin zij *heelheid* hebben ervaren. Het feit dat God er altijd is, is voor hen een sterk fundament, iets waar je je altijd aan vast kan houden. God werd hierin vooral als liefdevol en als vertrouwenspersoon gezien: Iemand die er altijd is, Iemand die altijd

liefde blijft geven en Iemand waar je altijd bij terecht kan. Volgens hen vloeien alle volgende ervaringen hieruit voort. Vandaar dat *houvast* in het bespreken van de thema's als eerste naar voren komt. Gods onvoorwaardelijke liefde is het fundament voor de ervaringen van de volgende thema's.

3.1.2 Rust

Rust is de overkoepelende term geworden van verschillende aspecten die in de interviews en de focusgroep naar voren kwamen, hieronder vallen o.a.: *compleet, content zijn, eraan overgeven, geluk, in het moment zijn, innerlijke vrede, loslaten, zijn waar je moet zijn, ontkoppelen, stilte in de kerk, vreugde en rust*. Rust zelf kwam in de interviews als woord het meest vaak voor en is kijkend naar mijn interviews ook het grootste thema, tijdens het focusgroepgesprek kwam het minder aan de orde, maar hier lag wel een verbinding met *houvast* aangezien de groep rust ervaarde, omdat ze weten 'God is bij mij'. Daarnaast kwam in het gesprek wel aan de orde dat ze ook rust ervaren in de zoektocht naar God, die voor sommigen hun leven echt heeft veranderd, rust in de zin van 'je bent er al'.

Rust kwam in de interviews op verschillende manieren naar voren: 1) in een ervaring van heelheid in het dagelijks leven waarin iets van rust werd ervaren; 2) rust omdat je dingen kan overlaten aan God; 3) een lichamelijke ervaring van rust; 4) ook het niet hoeven blijven zoeken naar antwoorden maar vertrouwen dat God het wel weet; 5) er wordt rust gevonden in de kerk en in jezelf. Deze punten zullen allemaal naar voren komen. In de verhalen van Suzan, Bart en Arjan loopt rust eigenlijk als leidraad door het hele gesprek. Hun verhalen zal ik uitgebreider behandelen en zal ik aanvullen met ervaringen die anderen deelden of juist niet deelden.

De interviews begon ik met het vragen naar een ervaring van heelheid in het dagelijks leven. Opvallend was dat een ervaring van heelheid in vier van de acht interviews gelijk werd gekoppeld aan een ervaring van rust. Suzan en Peter vertelden over een ervaring met het gezin op vakantie in de natuur. Maarten vertelde over zijn ervaring op werk dat hij daar op zijn plek zat en het idee had dat hij was waar hij moest zijn. Bart verwees naar een ervaring van rust tijdens een ceremonie waarin een groep psychedelica (DMT) gebruikte.⁹⁸ Ook begon Arjan gelijk met een verhaal over rust, maar dat was meer een transcendente ervaring, hierover later meer.

Voor Suzan was rust hetgeen ze gelijk koppelde aan *heelheid*. Hoewel ze opgroeide in een niet-christelijk gezin en context, werd ze als jong meisje op de basisschool geraakt door de bijbelverhalen. Omdat niemand om haar heen geloofde, ontwikkelde ze een persoonlijke band met God. Rust was iets wat ze altijd bij Hem kon vinden, ze vertelde:

Suzan: Ja hoe wist ik dat... omdat dat altijd al mijn ervaring geweest is. Ja dat is niet iets wat iemand heeft gezegd, maar dat is iets wat ik altijd door heel mijn leven heen ervaren heb op de momenten dat het niet goed gaat en ik begin te bidden dan krijg ik een soort rust over mij heen, dus dat is de ervaring die ik eigenlijk al had maar die ik een beetje kwijt was.

Als tiener ging ze weleens mee naar de kerk met een vriendin, maar verder heeft ze het geloof niet opgepakt en verwaterde het. Juist op een moment toen er onrust in haar leven ontstond, omdat ze in het ziekenhuis lag en haar thuissituatie chaotisch was, werd ze in het ziekenhuis uitgenodigd om mee te komen naar een kerkdienst. Tijdens de dienst raakte de muziek haar en na de dienst in haar ziekenhuisbed bad ze tot God.

---

⁹⁸ DMT: Dimethyltryptamine, is een psychoactieve drug die zijn oorsprong vindt in de natuur, maar zijn over het algemeen synthetisch. De stof wordt vaak gerookt, en na het inhaleren volgt vrijwel direct een trip.

Suzan: Ik weet nog precies waar ik zat toen ik ging bidden en toen kreeg ik ook gewoon echt een rustgevoel over mij heen van ‘het komt wel goed’, ‘het komt wel op z’n pootjes terecht’ en dat is wel echt een moment dat ik mij goed kan herinneren dat het ook wel echt van God kwam, dat weet ik eigenlijk wel zeker.

In haar woorden zien we vooral rust terugkomen in het loslaten: loslaten van zaken die er spelen en een echte ervaring van rust op een moment waarin heel veel onrust wordt ervaren. Het ervaren van die rust is volgens haar echt iets wat ze bij God vindt, ze is zelf iemand die graag altijd de touwtjes in handen houdt en alles perfect wil doen:

Suzan: Het is echt een stukje kunnen loslaten van de dagelijkse dingen, ik ben een enorme controlfreak in alles, op mijn werk en thuis en ik wil altijd het liefst alles zelf helemaal geregeld hebben tot in de puntjes en dat hoeft dan even niet bij God. Dus dan ja, het is niet dat je dan vraagt of een specifieke situatie veranderd kan worden, maar wel dat je het dan los mag laten en ik mijn dagelijkse leven juist altijd de touwtjes in handen wil hebben en alles wil vasthouden, dus dat is wel een stukje extra rust.

Het idee van rust vinden in het loslaten bij God komt in meerdere interviews terug. Esther vertelde over een tijd in haar leven waarin zij onterecht bejegend was bij verschillende instanties. Dit had haar woedend gemaakt, zij vertelt:

Esther: In mijn geloof vond ik een soort uitweg voor die woede, ik was zo boos. Ik was echt laaiend, dat het ook niet goed voor mijzelf was, ik lag er wakker van, over de onwaarheden die er waren en de dingen die mensen over mij hadden gezegd. In die tijd ben ik psalmen gaan lezen en daar staat natuurlijk heel veel over rechtvaardigheid en dat God echt weet hoe het zit... God ziet dit allemaal, uiteindelijk zal het rechtvaardig zijn en het gaat over wat God over mij vindt en de mensen die dicht bij mij zijn.... Mijn geloof heeft mij daar echt enorm in geholpen om de vredevolle kant van mijzelf te ontdekken.

Hoewel ze nog steeds boos kon worden, gaf het idee dat God het wist en dat Hij haar kende haar rust en dus ook echt een uitweg uit woede, een staat van onrust. Maarten spreekt op dezelfde manier over rust als Suzan en Esther: hij ervaart een bepaalde rust bij God, juist die houvast bij God is iets wat hem heel veel rust geeft in zijn leven. Daarnaast ervaart hij ook rust door het feit dat God zowel oordeelt als zorgt.

Opvallend in de interviews is dat het niet enkel een weten is van rust, maar dat de rust door velen ook echt ervaren wordt op een lichamelijke manier. Voorbeelden hiervan zien we in bovengenoemde voorbeeld in Esthers verhaal over het loslaten van woede, maar ook in de ervaring van Suzan:

Suzan: Als je heel erg gestrest bent dan word je ook een soort van verkrampt ofzo, dan zit je ademhaling hoog en dan zit je gewoon niet lekker in je vel en ik merk dat die rust, die doet ook lichamenlijk wat met je, dan kan je beter ademen en dan ben je ook gewoon wat lossier in je vel ofzo.

Voor Bart is ervaring iets heel belangrijks, hij ervaarde heel veel rust tijdens een DMT-ceremonie. Op het moment dat hij die ervaring had wist hij het zeker 'dit is God'. Voor Bart is rust ook echt iets wat hij zoekt in het geloof, door middel van bidden en mediteren probeert hij die ervaring van rust in zijn dagelijks leven te brengen. Het geloof heeft hem al een hoop rust geboden, maar hij wil graag nog meer rust ervaren. Bart spreekt meer in filosofische termen over zijn ervaring:

Bart: Je bent juist compleet content door alles wat er is in dat moment, niets hoeft anders, alles is al mooi zoals het is en ik denk dat ook een pure essentie in ligt en dat is ook een pure essentie die ik zie in geloof... het geloof heeft een pure essentie en wanneer je het gaat opdelen of probeert te begrijpen dan wordt het veel complexer en in die zin wetenschappelijker, je probeert het te controleren, te begrijpen, en het is juist dat pure gevoel, dat pure gevoel van eenhorigheid, samenzijn met alles in het universum, dat een geheel is, dat iedereen verbonden is met elkaar.

Als hij vertelt over hoe hij zich voelt op dat moment beschrijft hij dat in termen van *vrede*, *warmte*, *rust* en *content-zijn*. Voor hem zit rust juist helemaal in het opgaan in het moment en in het wegvallen van het binaire, het ervaren van eenheid. Hij ervaarde ook rust op dat moment omdat al zijn twijfel over God op dat moment wegviel, op dat moment wist hij het zeker 'dit is God':

Bart: Dat is ook waarom het mij zo raakte... dat al mijn twijfel weg was, dat ik altijd wel twijfel, iets van een twijfel heb en dat het compleet licht was, compleet helder, compleet duidelijk, compleet puur.

Interviewer: Op dat moment dacht jij gewoon 'dit is God'?

Bart: Ja, ja, ja, als allerlaatste twijfel dan nog dacht ik: als dit het niet is dan weet ik het ook niet meer.

Zoals hij het beschrijft: geen vragen meer die speelden in zijn hoofd, maar een moment van 'licht', een moment waarin het helemaal duidelijk was. Voor Bart is rust dus vooral gekoppeld aan een lichamelijke ervaring, en minder in het loslaten van de dagelijkse zorgen bij God omdat Hij zorgt.

Een heel andere ervaring van rust vinden we in het verhaal van Arjan. Hij werd al van kinds af aan geconfronteerd met entiteiten, geesten, in zijn kamer. Het was nooit iets waar hij bang voor was, maar naarmate hij ouder werd en meer ging ontdekken hierover merkte hij dat hij deze entiteiten niet meer in zijn huis wilde hebben. Door de entiteiten had hij altijd wel het idee dat er een Oppermacht zou zijn, omdat er iets leiding moest geven aan deze entiteiten. Hij was daarom op een zoektocht binnen de New Age beweging, het Boeddhisme, etc. Op het moment dat hij deze entiteiten niet meer in zijn huis wilde gebeurde het volgende:

Arjan: En toen heb ik eigenlijk vanuit het niets gezegd: 'in naam van Jezus verdwijn, jullie zijn niet meer welkom in dit huis' en toen zijn ze verdwenen... wat er gebeurde? Ik zou niet zeggen dat er in praktische zin echt heel veel gebeurde ineens, maar er kwam wel een bepaalde rust over mij heen en in mijn eigen huis en dan merk je toch dat ja de negatieve entiteiten heel erg onder de indruk zijn van de naam van Jezus.

Hiervoor was Arjan nog helemaal niet bezig met het christendom. Hij gelooft dat het de Heilige Geest is die hem de woorden ingaf om te spreken. In zijn verhaal zien we een rust in zichzelf en in zijn huis na een soort bevrijding van entiteiten waar hij last van had. Na deze ervaring begon zijn zoektocht naar de God van het christendom. Hij merkte steeds meer op

dat Jezus gehaat werd en tegengewerkt werd in de occulte wereld. Hieruit trok hij de conclusie dat Jezus dan wel erg belangrijk moest zijn. Via Noorderlicht belandde hij uiteindelijk in de Grieks Orthodoxe kerk en werd hier onlangs gedoopt. Ook zijn doop is gekoppeld aan een ervaring van rust, hij vertelt:

Arjan: Daarna merkte ik heel erg dat er een rust over mij heen viel, dat is niet iets wat rationeel te verklaren is en je krijgt de Heilige Geest natuurlijk op het moment dat je gedoopt wordt maar er viel echt een rust over mij heen een warme deken, en dat was blijikbaar ook aan mij te zien, want mensen zeiden dat ook.

Hierin wordt ook weer de lichamelijke kant van rust zichtbaar, wat Arjan koppelt aan de Heilige Geest. Dit zien we bij veel participanten terug: bijzondere lichamelijke ervaringen worden gekoppeld aan de werking van de Geest, hierover meer in *sectie 3.2 God, Geest en Jezus en sectie 3.4 Ervaringen*. Bij Arjan lag er - naast zijn ervaringen van rust - ook heel veel rust in 'het niet hoeven weten'. Dit vindt hij in de orthodoxe kerk, waar het vooral ook om het hart gaat en je niet alles rationeel hoeft te verklaren. God maakt zich volgens hem kenbaar, maar er is zoveel wat wij nooit zullen weten, maar God weet het en dat is genoeg.

Het rust vinden in de kerk komt in twee andere interviews ook naar voren. Anja heeft een tumultueus leven gehad en nog steeds is haar leven niet makkelijk. Zij praatte hier met mij over:

Interviewer: Je vertelde een tijdje terug dat je in de kerk tot rust komt, is dat iets wat je buiten de kerk niet zo ervaart?

Anja: Nee, echt niet, alleen in de kerk heb ik dat heel erg, ik weet niet waarom dat is, maar ik vind het gewoon mooi, dat is het.

Interviewer: En wat vind je dan mooi?

Anja: Gewoon ja wat ga ik dan zeggen, ja ik kom er tot rust weet je, ik kan het niet uitleggen.

Interviewer: Dan hoef je even niet aan andere dingen te denken?

Anja: Ja ik denk er dan ook helemaal niet aan, alleen als ik weer weg ga dan denk ik er wel weer aan.

De kerkdienst zorgt dat ze helemaal tot rust komt en dat ze haar zorgen in haar leven even kan vergeten. Wanneer ze de kerk uit loopt, wordt ze daar gelijk weer mee geconfronteerd. Voor Peter - die nog aan het begin staat van zijn zoektocht naar God - is de rust die hij ervaart in de kerk iets wat hem ook blijft aantrekken in de kerk.

Peter: Ik denk dat de kerk wel heel erg bijdraagt aan de rust, ik vind het daarom ook fijn om naar de kerk te gaan. Dat is ook een moment dat je bewust weer stil bent en bewust bezig bent met jezelf en met je geloof.

Voor Peter had dit wekelijkse kerkmoment in de kerk ook invloed op de rust zijn gezin en zijn eigen week: in de kerk kon hij weer even opladen, stil staan en tot rust komen om vervolgens weer door te gaan.

Jan kwam twee jaar geleden voor het eerst van zijn leven in de kerk en had daar het idee 'hier wordt aan mij gewerkt'. Sindsdien is hij altijd blijven komen. Hoewel het thema rust in zijn interview niet heel sterk naar voren komt, antwoordt hij zonder te twifelen: 'innerlijke rust', wanneer ik aan hem vraag wat het geloof hem heeft gebracht.

3.1.3 Identiteit

Identiteit: is de overkoepelende term geworden van verschillende aspecten die in de interviews en de focusgroep naar voren kwamen. Hieronder vallen o.a.: *geliefd voelen, betekenis hebben, bijdragen, 'ik ben goed zoals ik ben', 'ik hoor erbij', zelfacceptatie, een doel hebben, gewenst voelen, gezien en gehoord worden, bestaansrecht hebben, zijn wie je bent, eigenwaarde en herkenning*

Dit thema is wat minder groot, maar kwam in de verhalen van Maarten, Esther, Jan en Anja duidelijk naar voren. In het focusgroepgesprek was het ook minder aanwezig. Hier werden vooral de eigen ervaringen die al eerder waren gedeeld in de interviews nogmaals

gedeeld. Wel bevestigde de hele groep het gevoel te hebben dat ze nu deel zijn van een nieuwe familie, dat ze erbij horen en dat ze daarom een heleboel nieuwe broers en zussen hebben: hierin verwezen ze naar geloofs- en kerkgenoten.

Maarten vertelt over de periode in zijn leven dat hij depressief was, hij voelde zich waardeloos omdat hij voor een lange periode niets kon bijdragen. Wanneer ik hem vraag naar *heelheid* vertelt hij allereerst over zijn ervaring bij zijn huidige werk. Daar had hij het gevoel dat hij voor het eerst in betaalde vorm weer iets kon bijdragen, dat het werd gewaardeerd en bovenal dat hij werd gemist als hij er een keer niet was geweest. Ook in zijn geloofservaring komt het sterk naar voren. Maarten heeft ook een moment gehad waarin Hij God heel sterk heeft ervaren, op dat moment voelde hij zich ontzettend geliefd en van waarde. Tijdens het focusgroepgesprek vertelt hij over zijn ervaring aan de groep:

Maarten: Ook het ontzettend geliefd voelen, onvoorwaardelijk en dat ik gemaakt ben zoals Hij had bedacht dat ik moet zijn, wat ook de reden is, wat mijn taak ook zou zijn, het moest zo gemaakt worden om dat te kunnen doen weet je, dus dat was ook gewoon een heel groot stuk acceptatie van dingen die ik van mijzelf eigenlijk niet kon accepteren of niet wilde accepteren, waarvan ik het idee had dat ze alleen in de weg zaten maar nu hadden ze in een keer een doel.

Maarten vertelt aan mij dat hij zich door het geloof in God veel meer de mens is geworden, zoals hij bedoeld was om te zijn: hij kon zichzelf zien door de ogen van God en dat hielp hem ook in zijn eigen zelfwaarde en zelfacceptatie.

Esther deelt over haar moeilijke jeugd waar sprake was van mishandeling. Daardoor was zelfhaat een onderdeel van haar identiteit geworden. Op haar negentiende gaat ze naar een klooster als ‘spirituele atheïst’ om tot zichzelf te komen. Daar krijgt ze een ervaring die ze nu toeschrijft aan God, iets wat ze toen nog niet kon, ze beschrijft deze ervaring als een ‘tsunami aan liefde’. Een aantal jaar later is ze weer in dat klooster. Nog steeds speelt zelfhaat een rol in haar leven en worstelt ze met psychoses en wederom krijgt ze een

ervaring. Op dit moment was ze al wel bezig met haar zoektocht naar God. Over deze ervaring vertelt ze:

Esther: Toen had ik echt een moment dat ik dacht, ik voel nu overduidelijk God... kort samengevat ik zag mijzelf zoals God mij ziet, ik zag mijzelf als negentienjarige door dat klooster lopen, soort van uit de lucht en daar zat zoveel liefde in dat het mij heel erg overweldigde en dat ik ook heel erg het idee kreeg van ik moet goed voor mijn mentale gesteldheid zorgen en voor mijn lichaam en ik moet van mijzelf houden, want iedereen is naar Gods beeld geschapen en dat ben ik ook, daarom houdt God heel erg van mij en daarom moet ik beter met mijzelf omgaan en van mijzelf houden.

Weten dat ze geliefd is door God, maakt haar er ook bewust van dat ze met liefde naar zichzelf mag kijken. Daarnaast vertelde ze ook dat ze zich gezien, gehoord en aangesproken voelt als mens door God maar ook door de zusters in het klooster en mensen in de kerk. Dit laatste stond voor haar in contrast met hoe ze werd behandeld door psychologen en psychiaters.

Tenslotte staat voor Jan identiteit ook centraal in zijn ervaring van heelheid. Toen Jan net een tijd met het geloof bezig was kwam hij in een zware depressie terecht, in deze depressie spreekt hij over een Goddelijke interventie, daar meer over in *sectie 3.4 Ervaringen*. Na deze interventie voelt hij zich een vernieuwde versie van zichzelf: nog steeds is hij de oude maar wel assertiever, hij voelt zich meer zoals hij moet zijn. Tijdens zijn depressie worstelt hij ook met zijn bestaansrecht. Lang heeft hij zijn identiteit gehaald uit zijn werk als verpleger. In het ziekenhuis spreekt hij met een pastor die hem vertelt: “Tuurlijk heb je bestaansrecht, God heeft je toch neergezet, je mag er gewoon zijn omdat jij Jan bent en daarom heb jij bestaansrecht.” Hierover zegt Jan:

Jan: Dat heeft mijn leven gered. Zeker. Ik had mijn bestaansrecht altijd opgehangen aan het zorgen voor mijn ouders en aan het werk enz. en nu denk ik nee, ik heb bestaansrecht want ik ben een kind van God, ja dat klinkt heel... maar zo voel ik het echt.

Het weten dat hij bestaansrecht heeft omdat hij een kind is van God, heeft het leven van Jan gered. Hij is meer dan zijn werk en het zorgdragen: hij is een kind van God en dat is iets wat blijft.

We zien dus vooral dat de liefde van God ervoor zorgt dat Maarten, Esther en Jan ook zichzelf meer lief kunnen hebben. Ze zijn geliefd, worden gewaardeerd en gezien als mens door God en de gemeenschap, daarnaast geeft het geloof hun bestaansrecht. In het verhaal van Anja zien we ook dat het geloof, net als bij Jan, haar leven heeft gered, dit omdat het geloof haar een doel geeft ze zegt:

Anja: Ik ben heel lang verslaafd geweest, maar ik voel mij nu sterker ondanks alle lichamelijke klachten van de laatste drie jaar, de ene klap na de andere, maar ik blijf doorgaan, ik moet nog iets afmaken hier, daarom roept Hij me niet boven.

Door het geloof heeft ze een reden om door te blijven gaan. Terwijl ze al sinds haar elfde rondloopt met zelfmoordgedachten en altijd dacht dat ze dit uiteindelijk zou doen. In het verhaal van Anja horen we dat ook zij zich door God - met name in de kerk tijdens de bijbelverhalen - gezien voelt. Dit omdat ze zich hier ontzettend in herkent:

Anja: Want als ik dan die verhalen hoor over de Bijbel dan denk ik altijd dat ze het over mij hebben.

Interviewer: Waarom denk je dat?

Anja: Nou die verhalen kloppen gewoon met mij.

Interviewer: Je herkent jezelf in die verhalen?

Anja: Ja ik herken mijzelf heel erg in de verhalen, in alles eigenlijk soms kijkt de dominee ook naar mij en dan denk ik 'praat niet over mij' maar dan staat het gewoon in de Bijbel.

Het weten dat je gezien wordt, dat je geliefd bent en dat je van waarde bent waar je ook bent, is de grond van de identiteit zoals Maarten, Esther, Jan en Anja deze gevormd hebben zien worden door het geloof.

3.1.4 Levenswijze

Levenswijze: is de overkoepelende term geworden van verschillende aspecten die in de interviews en de focusgroep naar voren kwamen, hieronder vallen o.a.: *aansprekende manier van leven, bewuster leven, dankbaarheid, richting geven, betekenis geven, diepgang, gemeenschap, mildheid en zingeving*. Levenswijze kwam op twee interviews na in meer of mindere mate naar voren. Als we kijken naar levenswijze zien we dat dit voornamelijk op twee punten naar voren komt. De geïnterviewden vertellen over veranderingen in hun leven sinds ze met het geloof bezig zijn. Ze ervaren dat het geloof een bewuster en beter leven geeft. Daarnaast ervaren de geïnterviewden dat ze door het geloof meer verbinding met anderen ervaren en onderdeel zijn van een gemeenschap.

Voor Jan is juist het praktische van het geloof en de toepasbaarheid ontzettend belangrijk. Volgens hem is door het geloof de wereld voller geworden en rijker.

Jan: Normaal leid je je leven, je doet je ding en je doet goed voor de mens, maar als je dan in de voetsporen van Jezus gaat lopen, en dat is wat je bij Noorderlicht iedere zondag meekrijgt, het geloof anno nu en dan oude teksten vertaalt naar het hier en nu, dat geeft echt gewoon een extra dimensie aan je leven, dat voelt compleet, veel betekenisvoller.

Volgens Jan heeft dit te maken met het feit dat hij door het geloof veel bewuster leeft, dat maakt dat hij leeft vanuit een bepaalde dankbaarheid en geen dingen meer voor lief neemt.

Voor Jan is Jezus hierin heel belangrijk:

Jan: Ja want ik ervaar heelheid ook heel erg in het: in de voetsporen van Jezus lopen: verdraagzaamheid en geen arrogantie en bescheidenheid en dat zijn ook waardes die ja, dat geeft mij veel meer heelheid en compleetheid, die hele Bijbel is voor mij eigenlijk meer weten, meer worden.

Hoe meer Jan leert van het geloof hoe meer hij zijn leven ziet veranderen. Hij merkt dat hij bijvoorbeeld minder materialistisch is geworden en dat hij opener staat voor andere mensen.

Maarten merkte dat zijn behoefte aan bepaalde dingen veranderde, opeens had hij geen behoefte meer aan drank en drugs. Ook had het hem milder gemaakt, milder voor de mensen om hem heen. Dit merkte hij bijvoorbeeld in het verkeer. Dit is vergelijkbaar met het verhaal van Esther: doordat zij in het geloof een uitweg vond voor haar woede, lukte het haar nu ook om bewuster naar anderen te kijken en zich in hen in te leven.

Voor Peter zijn er best een aantal dingen aan het geloof waar hij moeite mee heeft, maar wat hij niet lastig vindt is het voorbeeld van het leven van Jezus. Ook volgens hem zorgt het geloof voor meer betekenis in zijn leven en helpt het hem om bewuster te leven. Geloof geeft volgens hem inzicht in het goede leven. Daarnaast vindt hij het heel mooi om te zien hoe er vanuit de kerk omgekeken wordt naar mensen die je in eerste instantie misschien niet zou zien, de kerk helpt hem om op een nieuwe manier naar mensen te kijken. Anja merkt dit ook in de kerk, “het zijn een ander soort mensen die kerkmensen” vertelt zij. Hierin zien we ook dat gemeenschap dus een grote rol speelt. Een rol om elkaar te helpen om te leven zoals Jezus, om naar elkaar om te zien.

3.1.5 Inzicht

Inzicht: is de overkoepelende term geworden van verschillende aspecten die in de interviews en de focusgroep naar voren kwamen, hieronder vallen o.a.: *het vinden van kaders, inzicht in het verleden, onderdeel van een plan zijn en vinden wat je zoekt*. Inzicht is het thema wat in de minste interviews duidelijk naar voren kwam, echter in het verhaal van Maarten en Arjan kwam dit zo duidelijk naar voren dat het wel als thema benoemd moest worden.

In het verhaal van Maarten zien we dat hij op drie manieren inzicht krijgt. Allereerst zien we dat hij door het geloof inzicht krijgt in het verleden, hij kan nu beter begrijpen waarom dingen gegaan zijn zoals ze zijn gegaan en dat het verleden zin heeft. Ten tweede

zien we inzicht terugkomen in zijn beschrijving van zijn ervaring met God: op dat moment stroomde, na heel lang zoeken naar waarheid, de antwoorden binnen. ‘God gaf hier antwoord’, vertelt hij. Ten slotte zien we dat de Bijbel hem inzicht en kennis geeft in de wereld en het leven. Identiteit en inzicht komen in zijn verhaal het meest prominent naar voren en in de manier waarop hij spreekt, proef je de opluchting en vreugde van de antwoorden en inzichten die hij heeft gekregen. Het betekent dat hij niet meer hoeft te zoeken.

In het verhaal van Esther komt heel kort die eerste vorm van inzicht naar voren. Zij vertelt dat haar ‘waarom’ door het geloof soms in een ‘oh, daarom...’ verandert. Bart herkent dit: hij zegt dat een van de mooie dingen aan het geloof is dat hij steeds minder gelooft in ‘toeval’ maar in het feit dat ‘iets je toevalt’. In het verhaal van Anja komt de tweede manier van inzicht juist naar voren: zij vertelt dat als ze met God in gesprek is, antwoorden binnen kunnen stromen, antwoorden op vragen die ze heeft over het leven.

Anja: Ik zit dan te denken, God waarom altijd ik, weet je, en dan ineens krijg ik antwoord ofzo, weet ik niet, maar dan opeens voel ik me eigen weer beter.

Ook in het verhaal van Arjan kwam inzicht prominent naar voren, hier op twee manieren: allereerst heeft het geloof hem inzicht gegeven in het ‘kwaad’ wat speelt. Hij verwijst hier naar Hollywood en de muziekwereld. Hij ziet hier soms kwade machten achter. Hoe hij dit verder ziet werd in het gesprek niet helemaal duidelijk. Ten tweede was ook hij altijd op zoek naar inzichten. Vragen als: ‘waar kom ik vandaan?’, ‘Waarom ben ik hier?’, ‘En waar gaat alles naar toe?’ speelden een grote rol in zijn leven. Het geloof geeft zijn vragen een kader:

Arjan: Het heeft mijn levensvisie gestalte gegeven. Dus ik was erg opzoek bij verschillende filosofieën en religies en dergelijke en dan kom je er al snel achter dat je

geen houvast hebt, wat ik ook een beetje zei over New Age, dat is als een boom zonder wortels, ik heb het ook wel eens een ballon genoemd, dat gezwef, en als je hem loslaat gaat hij alle kanten op. En ja, vooral de orthodoxe kerk heeft al die losse stukjes voor mij samengevoegd in een levensvisie en wijze die mij heelheid geeft.

Hoewel inzicht dus niet heel prominent naar voren kwam in verschillende interviews was het voor Maarten en Arjan een van de belangrijkste dingen en daarom ook waard om aan bod te laten komen.

3.2 Spreken over God

God is in de interviews op veel verschillende manieren ter sprake gebracht. Vanwege de omvang van dit onderzoek kan ik niet alles beschrijven maar zal ik mij beperken tot de opvallendste vondsten van dit onderzoek. Ik zal kijken naar hoe God, Geest en Jezus ter sprake werden gebracht, deze volgorde zal ik dan ook aanhouden in de opbouw van dit deel. Hierin ga ik mee in de bewoording van de deelnemers, die zelf dit onderscheid maakte.

Opvallend is dat wanneer we kijken naar de thema's we eigenlijk kunnen zien dat God duidelijk naar voren kwam in het spreken over: *houvast, rust, identiteit en inzicht*. De Heilige Geest kwam het meest naar voren in het vertellen over een ervaring die iemand had gehad en dus bij de volgende thema's: *rust, inzicht en identiteit*. Jezus werd bijna alleen rond het thema *levenswijze* ter spraken gebracht.

3.2.1 God

Iedereen behalve Peter begon in het spreken over een ervaring van *heelheid* met het spreken over God. Maarten, Anja, Suzan en Arjan gaven aan altijd wel 'iets' geloofd te hebben. Voor Anja was dit een zoektocht vanuit een niet-christelijk gezin naar soms naar de zondagschool als kind naar katholiek naar Islam naar nu het protestantisme. Suzan werd als

kind geraakt door de verhalen over God op de basisschool. Sindsdien heeft ze een heel persoonlijk geloof in God gehad, omdat haar hele omgeving op dat moment niet gelovig was. Arjan vertelde door zijn ervaring met verschillende entiteiten altijd wel geloofd te hebben in een bepaalde oppermacht van die entiteiten. Wat dit echter zou zijn, was voor hem een lange zoektocht. Tijdens het focusgroepgesprek vertelde Jan:

Jan: Nou als ik voor mijzelf spreek heb ik zo iets van God is een entiteit, maar Jezus is een persoon. [De groep stemt in] Een persoon is veel grijpbaarder, tastbaarder, zichtbaarder, veel duidelijker qua waardes, levensovertuiging en zijn mensbeeld. God is voor mij toch wat abstracter.

In het verhaal van Jan wordt duidelijk zichtbaar dat hij Jezus koppelt aan *levenswijze*. In zijn verhaal is *levenswijze* ook een van de belangrijkste thema's. Naast *levenswijze* komt het thema *identiteit* in zijn verhaal het meest naar voren. In dit spreken speelt Jezus dan geen rol, maar wordt het vooral toegeschreven aan God. Naar aanleiding van de uitleg van Jan reageert Bart in het gesprek:

Bart: Ik zie God echt als entiteit of God als abstract iets, een energie, iets fundamenteels, een essentie, en Jezus is meer de vermenselijkte versie.

Dit maakt het voor Bart echter veel toegankelijk om te geloven in God dan in Jezus. In de groep werd dit breed gedeeld. Eigenlijk voelde iedereen behalve Peter in eerste instantie de meeste verbinding met God, daarna met de Geest en ten slotte met Jezus. Hierover later meer.

Wanneer we kijken naar eigenschappen of handelingen die toegeschreven worden aan God, zien we dat dit heel breed is. Hier volgt een opsomming van dingen die naar voren kwamen: *God hoort, God breekt in, God geeft andere mensen om te helpen, God geeft gevoel van liefde, God als vader, God als vertrouwenspersoon, God geeft antwoord, God*

geeft leiding, God geneest, God heeft om mij gewacht, God is alles voor mij, God is erbij, God is liefde, God is rechtvaardig, God nadert, Gods liefde is onvoorwaardelijk, God vult een leegte, God weet hoe het echt zit, God geeft inzicht en God zorgt. Hierin wordt weer duidelijk dat God ter sprake wordt gebracht bij *houvast, rust, identiteit en inzicht*. Wat daarnaast opvalt, is dat er sprake is van een heel liefdevol Godsbeeld. Wanneer geïnterviewden vertellen over God als rechtvaardig of God die oordeelt (en dit komt zelden voor), is dit vooral in relatie tot een rust die het henzelf geeft. Het is niet iets dat hen angst inboezemt, maar laat juist zien dat God zorgt. In de verhalen van de focusgroep en in de verhalen van Maarten en Arjan werd over het tot geloof komen gesproken als over ‘thuiskomen’. De focus in het vertellen van de thuiskomst bij de Vader ligt in de verhalen van de geïnterviewden op de Vader die op de zoon afrent, hem om de hals valt en kust. Voor Maarten voelde het alsof de Vader zei:

Maarten: He, he, daar ben je eindelijk. [Wordt emotioneel tijdens het uitspreken]

Voor Maarten stond God al een tijd op de uitkijk om hem thuis te verwelkomen. Bijna al de geïnterviewden spraken dus in eerste instantie het makkelijkst over God, hoewel Jan wel aangeeft nog veel vragen te hebben en dat het geloof in Jezus (dat volgens hem ‘lekker praktisch’ is) hem dan ook aanspreekt. Ook Peter geeft aan dat geloof in God juist lastiger is dan in Jezus: het leven van Jezus vindt hij inspirerend en juist het feit dat Jezus mens was maakt het tastbaar voor hem. Hij is zijn leven lang atheïst geweest en gaat pas sinds een jaar naar de kerk. Hij verwoordt waarom het geloof in God juist lastig is:

Peter: Omdat het geloven in God natuurlijk geloven is in iets wat moeilijk zichtbaar is, ik denk dat dat het lastig maakt en dat je ergens op moet vertrouwen, wat er nu is, maar dat er in eerste instantie nooit voor je is geweest. Dat is wat het moeilijk maakt.

Peter wacht op een moment dat hij de stap kan maken om zich hieraan over te geven. Vooral omdat hij verlangt naar de *houvast* die het geloof in God hem zou kunnen bieden.

3.2.2 Geest

De Heilige Geest wordt het meest ter sprake gebracht wanneer het gaat over een bepaalde ervaring. Daarnaast komt de Heilige Geest het meest ter sprake in de thema's *rust, inzicht* en *identiteit*. Op de volgende manieren kwam de Heilige Geest voor in de verhalen: *de Geest is bij de mensen, de Geest geeft dingen in, de Geest helpt om dingen te doen, de Geest zorgt voor overspoeling, de Geest stuurt, de Geest geeft vervulling* en *de Geest in relatie tot andere geesten*. Na het spreken over God, wordt door Maarten, Esther, Bart en Jan de Geest snel ter sprake gebracht. In de verhalen van Maarten, Esther, Bart en Jan is er dan ook sprake van een moment waarin ze God heel intens hebben ervaren, ook op een lichamelijke manier. Dit gevoel en deze ervaring wordt in hun verhaal toegeschreven aan de Heilige Geest. Voor Bart is zo'n ervaring ook heel belangrijk, hij wil heel graag nog een keer zo'n sterke ervaring krijgen, daarin worstelt hij wel met het onderscheid tussen 'vervulling van de Geest' en andere sterke lichamelijke ervaringen die hij soms ervaart of heeft ervaren in het gebruik van middelen.

Voor Esther die zichzelf - voor zij tot geloof kwam - atheïst noemde, was de Geest altijd al iets wat haar intrigeerde. Zij zegt:

Esther: Om eerlijk te zijn heb ik meer dat ik mij heel direct met God verbonden voel en dat ik de andere drie eenheden in het begin eh, ik vond de Heilige Geest als atheïst al interessant gewoon filosofisch gezien, een soort inspiratie ofzo dat trok mij altijd wel, ik weet dat veel mensen die supervraag vinden, maar die vond ik in het begin het duidelijkst, die trok mij altijd wel, daarom vond ik het ook superleuk dat ik met Pinksteren gedoopt ben.

Ook in het focusgroepgesprek wordt duidelijk dat de stap naar de Heilige Geest vanuit het atheïsme volgens Esther niet heel groot is omdat je het ook heel filosofisch kan benaderen als wijsheid of inspiratie - dat zijn concepten die bestaan in een atheïstische manier van zingeving. Vooral Esther en Bart benaderden de Heilige Geest eerst vooral op een filosofische manier. Voor Bart bracht dit ook vragen met zich mee, nadat hij zich meer ging verdiepen in het christendom, want: als er een Geest is, zijn er dan ook niet andere kwade en goede geesten? Dit spreken over een grotere geestelijke wereld zien we verder enkel nog terug bij Arjan, omdat hij ervaringen heeft met verschillende entiteiten.

Voor Anja, Suzan en Peter speelt de Heilige Geest een minder grote rol. In het verhaal van Anja en Peter komt Hij niet ter sprake. In het verhaal van Suzan komt Hij wel naar voren. Omdat ze nu meer over de Geest leert in de kerk, is het meer voor haar gaan leven en wil ze ook bidden voor de Geest, zodat ze iets uitstraalt naar de mensen om haar heen en dat de Geest haar door de dag heen helpt. Toch blijft de Geest voor haar juist degene waar ze het minst binding mee heeft:

Suzan: Ja met God en Jezus daar voel ik iets persoonlijks bij en de Heilige Geest vind ik dan moeilijker om te begrijpen, moeilijker om over na te denken, het blijft een beetje vaag voor mijn gevoel en dat vind ik lastiger om daar iets mee te doen.

Suzan schrijft haar ervaring - vooral een ervaring van rust - dan ook toe aan God en niet aan de Geest. Daarmee is zij de enige geïnterviewde die vertelt over een moment dat ze God sterk heeft ervaren, ook lichamelijk en daar de Heilige Geest niet in betreft.

Ten slotte komt in het focusgroepgesprek ook naar voren dat de Geest helpt in het geloof: dat geeft rust, zegt de groep, omdat sommige dingen zo lastig te geloven zijn.

Maarten: Het zou natuurlijk ook rust geven in deze kwestie als we bedenken dat Jezus zelf ook zei van 'Ik ga nu en ik stuur de Heilige Geest om jullie te helpen', Zich dus realiserende dat het moeilijk is, zelfs voor mensen die Hem hebben gezien laat staan

voor mensen die het alleen van het verhaal moeten hebben. Weet je dus ik denk dat dat een van de grootste redenen is of de reden was dat de Heilige Geest is gekomen, dat Hij ons helpt omdat het zo moeilijk is.

3.2.3 Jezus

Jezus wordt het meest ter sprake gebracht in het thema *levenswijze*. Op de volgende manieren kwam Jezus voor in de verhalen: *Jezus als mede-lijder, door geloof in Jezus krijg je de Geest, door geloof in Jezus ben je opnieuw geboren, geloof in Jezus is tastbaar en praktisch, Jezus is erbij, Jezus weet wat het is om mens te zijn, in het spoor van Jezus gaan, Jezus leeft leven vol liefde, Jezus kan je dichter bij God brengen, Jezus laat een betere manier van leven zien, voorbeeld en Zijn naam heeft kracht.*

Opvallend is dat Jezus eigenlijk maar op twee manieren door de geïnterviewden uit zichzelf ter sprake werd gebracht namelijk: Jezus als voorbeeld en Jezus als mede-lijder. In de verhalen van Jan en Peter kwam Jezus als voorbeeld het meest prominent naar voren. Hoewel Jan best veel moeite heeft met sommige aspecten van Jezus, komt Jezus in zijn verhaal wel prominent naar voren. De focus voor Jan ligt hierin op ‘leven in het spoor van Jezus’ dit ziet hij ook als een van de grootste aspecten die het geloof aan zijn leven heeft toegevoegd. Arjan spreekt als volgt over Jezus:

Arjan: Hij is eigenlijk de meest ideale mens die ooit bestaan heeft en zal bestaan en niemand zal ooit perfect worden, maar we kunnen wel zoveel mogelijk doen om Hem als voorbeeld te zien en daarnaar te leven.

In het verhaal van Esther komt Jezus als mede-lijder naar voren. Voor haar is dit het belangrijkste van Jezus. Ze brengt dit uit zichzelf ter sprake wanneer ze vertelt over haar belijdenis. Dit idee van Jezus gaf haar ook terugkijkend op haar leven, veel troost: dat ze wist dat ze in die tijden niet echt alleen is geweest, maar dat Jezus met elk lijden bekend is.

Ten slotte werd Jezus nog kort ter sprake gebracht door Anja. Ze vertelt dat ze het moeilijk vindt om uit te leggen dat God en Jezus haar beiden helpen. Ze vertelt een verhaal over iets wat ze tegen haar buurvrouw had gezegd:

Anja: Jezus kan ook niet alles doen op deze wereld want het wordt groter en drukker, maar dat [verwijst naar hulpdiensten etc.] zijn allemaal zijn hulpjes, zo noem ik dat. Een soort hulp-Jezus.

Hierin ziet Anja iedereen die iets goeds doet en een ander helpt als een hulp-Jezus, iemand die op die plek en tijd doet wat Jezus zou doen.

Opvallend is dat Jezus alleen in het verhaal van een ervaring van *heelheid* bij Arjan naar voren kwam. Maarten, Esther, Bart, Jan en Suzan spreken allemaal enkel over God wanneer ze vertellen over hun ervaring van *heelheid*. Anja stelt geen ervaring van *heelheid* te hebben gehad, maar spreekt in eerste instantie wel enkel over God. En in het verhaal van Peter gaat het langer over een ervaring van heil in het dagelijks leven, omdat hij nog heel erg zoekend is. In de verhalen van Maarten, Esther, Bart en Jan komt Jezus wel heel kort terloops ter sprake, maar moet ik er vervolgens zelf nog naar vragen hoe Hij een rol speelt in hun verhaal. Bij Anja en Suzan, komt Hij helemaal niet ter sprake en moet ik er echt naar vragen. Ook in het focusgroepgesprek, waarin we voorgelegde citaten bespreken, komt Jezus enkel terloops ter sprake; vaak in de herhaling van het hun eigen ervaring richting de groep. Ook hier moet ik vervolgens zelf vragen of Jezus ook een rol speelt in deze citaten.

Opvallend is dat in vier van de acht interviews naar voren komt dat er aanvankelijk - en soms nu nog steeds - best wat weerstand is bij Jezus. Daarnaast geeft Suzan aan niet per se moeite te hebben met Jezus, maar dat ze een mindere band met Hem voelt. Dit heeft ze meer persoonlijk met God. De weerstand bij Jezus zat voornamelijk in de moeite met het sterven en de opstanding de genezingen en andere wonderen.

Bart: Ik kom telkens meer tot geloof richting God en de Heilige Geest, ik vind Jezus een mooi persoon, maar ik vind de opstanding een heel moeilijk punt

Deze weerstand zorgt ervoor dat Maarten, Esther, Bart en Jan zich meer verbonden voelen met God en de Geest dan met Jezus. Maarten en Esther voelen zich nog steeds meer verbonden met God en de Geest, maar hebben zich inmiddels wel overgegeven aan het geloof en de dingen die ze misschien niet helemaal kunnen beredeneren, de weerstand voorbij. Voor Bart en Jan blijven dit wel echt lastige punten, ze vertellen beiden dat ze hopen dat ze zich hier ook aan kunnen overgeven, maar dat het nu nog lastig is. Ook in het focusgroepgesprek komt de weerstand bij Jezus naar voren. God is volgens hen makkelijker te geloven vanuit het atheïsme als concept, maar ook omdat hij ook in verschillende religies naar voren komt. Jezus is lastig want, zo legt Esther het uit:

Esther: De Heilige Geest zit in jou, God is boven je en Jezus zit er een soort van tussenin, misschien is het daarom ook lastig om te geloven.

Daarnaast bracht Maarten op dat juist het geloof in Jezus in de wetenschap en maatschappij vaak tegengesproken wordt en belachelijk gemaakt wordt, daarom begin je in het geloof met Jezus nooit met een schone lei, maar altijd met een bepaalde achterstand.

Bart geeft ook aan dat hij het aspect van vergeving lastig vindt. Hij heeft moeite met het feit dat Jezus moest sterven en opstaan voor onze zonden. Hij vraagt zich af of het niet op een andere manier had gekund. Opvallend is dat enkel in deze vraag van Bart en in het verhaal van Suzan expliciet het woord vergeving naar voren komt. Dit terwijl *heil/heelheid* vanuit de christelijke traditie in veel tradities vaak sterk gekoppeld is geweest aan de vergeving die Jezus ons biedt. Dit kwam echter eigenlijk helemaal niet naar voren, ook niet in de verhalen waarin Jezus wel duidelijk ter sprake kwam. In het verhaal van Suzan vertelde zij - nadat ik Jezus ter sprake bracht - dat het feit dat Jezus aan het kruis was

gestorven, bijdroeg aan haar rustbeleving, omdat ze zo wist dat ze niet alles perfect hoefde te doen; omdat ze vergeven was. Hier ging het dus voornamelijk over de ervaring van rust en niet om het herstel van de relatie tussen God en mens. In het verhaal van Esther gaat het ook over het kruis, maar dan enkel over hoe het lijden van Jezus zorgt dat Hij met het lijden bekend is en dus met haar mee kan voelen.

Dit was een van de opvallendste resultaten uit mijn onderzoek. De afwezigheid/minimale aanwezigheid van Jezus in de verhalen over ervaringen van *heelheid*. Dit besloot ik dus verder te vragen in het focusgroepgesprek. Vanuit elk thema legde ik een aantal citaten voor, en vroeg hen of ze iets misten in de citaten wat met *heelheid* te maken heeft. Ook hier kwam vergeving of expliciet Jezus niet naar voren. Pas nadat ik mijn resultaten presenteerde en hen expliciet vroeg naar de afwezigheid van vergeving spraken we hierover verder. Het hielp om de groep beter te begrijpen. Zij gaven in het gesprek drie redenen waarom *vergeving* niet meer aansluit in deze context: 1) negatieve associaties met kerken; 2) sloot niet aan bij eigen leven; 3) begrip zonde is verdwenen uit deze maatschappij. Allereerst vertelt Esther over de negatieve associaties die mensen nog steeds hebben bij het begrip vergeving. Dit zou hen doen denken aan ‘zwane kerken’ waar het gaat over ‘hel en verdoemenis’. Deze allergie zit volgens haar nog steeds in deze maatschappij. Jan herkent zichzelf hierin sterk hij zegt:

Jan: dat hele vergeving van Jezus en dat Hij Zijn leven heeft gegeven voor jullie, dat komt bij mij ook heel erg over van de Pinkstergemeenten, van Hij heeft Zijn leven gegeven voor jullie en jullie moeten nu alles anders doen want je hebt een nieuwe kans gekregen, daar ben ik heel allergisch voor... ik vind het belerend en dogmatisch en dan voel ik dat ik als mens geen keuzevrijheid meer heb en dat staat bij mij toch wel heel hoog in het vaandel, dus nee, daar voel ik echt geen aansluiting bij.

Esther vertelde verder dat de boodschap van vergeving op dat moment helemaal niet aansloot in haar leven, daar was ze helemaal niet naar opzoek. Zij zocht meer naar liefde en houvast. Over vergeving vertelt zij:

Esther: Ik denk dat die vergeving van zonde er nog steeds is, maar ik denk dat het meer van toepassing is op mensen die flink gezondigd hebben en daardoor ook hoop hebben, maar dat was voor mij minder van toepassing.

Maarten stelde dat vergeving lastig was, omdat het begrip zonde ook is verdwenen uit onze maatschappij: door negatieve associaties en dat het iets ouderwets is. Bart sluit hierbij aan en geeft als reden in de maatschappij ook de individualisering. Dat iedereen zijn eigen belang vooropstelt en het gemeenschapsgevoel verdwenen is. Daarmee is volgens hem de noodzaak tot vergeving meer en meer verdwenen. Dit ziet de groep echter niet als iets goeds.

Ten slotte vroeg ik de groep hoe zij het kruis dan wel zagen. Opvallend hierin was dat ik merkte hoe lastig de groep het vond om hier te verwoorden wat zij geloofden. De grootste punten die naar voren kwamen waren: 1) Jezus komt naar je toe; 2) boetedoening; 3) de komst van de Heilige Geest. Esther vertelt over het kruis als verbinding tussen God en mens omdat Jezus daarin laat zien hoe Hij naar ons toe komt omdat Hij met ons lijden bekend is. Maarten komt met een uitleg die hij bij de Alpha-cursus heeft geleerd. Hij is de enige die komt met het kruis als boetedoening en de groep herkent deze Alpha-uitleg niet en het resoneert veel minder dan de uitleg van Esther. Ten slotte is het kruis belangrijk voor bijna de hele groep, omdat door het geloof in Jezus (waar het kruis symbool voor staat), zij de Heilige Geest krijgen en de Geest zorgt vervolgens weer voor de verbinding met God. In het gesprek merk ik het zoeken naar woorden, zoeken naar het verwoorden van wat er nu eigenlijk geloofd wordt. De groep merkt dat ook en spreekt de volgende concluderende woorden:

Jan: Ja het gaat om de weg waarlangs en niet om het doel ofzo, het is nooit af.

Esther: Ja was is ook wel heel erg bij mijn doop en belijdenis, dat ik dacht van ‘ik sta nu aan het begin van een heel leven geloven’ en het houdt nooit op en het is nooit af, er is inderdaad wel heelheid, maar het is nooit af die heelheid.

Aan het begin van een zoektocht, een reis in het geloof. De groep weet zich *gevonden* door God, en weet ook dat ze daarmee aan een levenslange reis zijn begonnen, voor velen ‘an unexpected journey’.⁹⁹

3.3 Metaforen

In deze sectie zal ik kijken naar verschillende metaforen die in de tekst naar voren kwamen.

Wanneer er metaforen gebruikt werden, werden deze gebruikt om God en Jezus te beschrijven, maar de meeste metaforen werden ingezet om te beschrijven wat men (lichamelijk) had ervaren.

3.3.1 Metaforen voor God en Jezus

Opvallend is dat het hier voornamelijk gaat over relationele metaforen. God als Vader, Vader-kindrelatie, kind van God, God als oude vriend, Jezus als broer, Jezus als vriend en Jezus als voorbeeld. Daarnaast moet gezegd worden dat deze metaforen maar in twee interviews naar voren kwamen. Maarten gebruikte veel relationele termen wanneer het ging over zijn relatie met God. Hij sprak vooral in termen van *thuiskomen* en *ontmoeten*. Over zijn moment van *ontmoeten* zei hij het volgende:

Maarten: Ik heb ontzettend gelachen, het was een soort van, hoe zou ik het zeggen, ja, als oude vrienden die elkaar weer ontmoeten.

---

⁹⁹ Film: *The Hobbit: An Unexpected Journey* (J.R.R. Tolkien)

Hieruit blijkt de vreugde die hij heeft ervaren en de vertrouwdheid die hij voelde. Het was geen ontmoeting met een vreemde maar eerder een *thuiskomen*. Verder spreekt Maarten over een Vader-kindrelatie, met name over hoe hij zijn leven vormgeeft. Als hij daaraan denk bedenkt hij bij zichzelf: wat zou mijn Vader daarvan vinden? In het verhaal over het opnieuw vinden van zijn bestaansrecht horen we bij Jan ook die Vader-kindrelatie terugkomen. Zijn bestaansrecht is gebaseerd op het feit dat hij weet: ‘ik ben een kind van God’.

Bart spreekt, ondanks zijn moeite en weerstand bij Jezus, over Hem als broer en beste vriend. Hij ziet deze relatie als groeiend, zo verwoordt hij het ook. Hij vertelt over binnenpretjes die hij soms kan hebben als hij een bepaalde gedachte heeft of een woordgrap over het geloof, en dat hij daar dan met Jezus over kan lachen.

Bart: Het mag ook gewoon luchtig zijn, het hoeft niet allemaal serieus, in tegendeel als het te serieus wordt dan is het minder geloof, dan is het meer verboden en geboden, meer religie, maar met het geloof, echt een relatie aangaan dan moet je echt op een diep persoonlijk level kunnen lachen, die persoonlijke grapjes kunnen maken, en als er zo iets in mij opkomt richting God of Jezus en het laat mij lachen, dan denk ik ook van het zijn ook zij die mij die grapjes ingeven en ja dat vind ik dan wel grappig.

Ook hierin blijkt weer dat relationele, bestaand uit een bepaalde vertrouwdheid, waarin niet alleen plaats is voor serieuze praat, maar ook voor ontspannenheid. Over Jezus als voorbeeld is het in de voorgaande paragraaf uitgebreid gegaan, hier zal ik nu verder niet meer op ingaan.

Metaforen over (lichamelijke) ervaring: Opvallend hierin is dat er vooral in termen wordt gesproken van licht, dus bovenal een fijne ervaring. Esther vertelt over een hele sterke ervaring die zij heeft gehad, hierover zegt zij het volgende:

Esther: Ik voel God niet in een windbriesje, bij mij is het echt een storm.

Ze vertelt soms hele sterke ervaringen nodig te hebben als een bepaald bewijs. Deze ervaring noemt ze een storm, het was zo'n sterke ervaring dat ze op dat moment dacht: hier kan ik ook dood aan gaan. Toch beschrijft ze het als een heel fijn moment. Esther beschrijft haar situatie als duister voor dat moment, en dat in zo'n duistere periode je het licht helderder kan zien. Jan spreekt over zijn ervaring dat het een moment was dat alle grijsheid verdween en hij weer helder kon zien. Bart spreekt veel over 'licht', dat is iets wat hij hoopt te vinden: 'licht in zichzelf' en 'dichter bij God/het Licht' staan.

3.3.2 Overige metaforen

Arjan omschrijft zijn ervaring met de Heilige Geest tijdens zijn doop als het voelen van een warme deken. Maarten sprak over zijn ervaring als een 'overspoeling' en Esther als een 'tsunami van liefde'. Verder werden nog metaforen gebruikt in het beschrijven van het geloof. Esther sprak over het geloof als een 'reddingsboei' waardoor ze uit het water getrokken kon worden. Bart spreekt over zijn relatie met Jezus die hij aan het opbouwen is. Ten slotte sprak ook Maarten over opbouwen, maar dan over God die hem weer opbouwde na een zware tijd.

3.4 Emotie en ervaring

In deze sectie zal ik schrijven over ervaringen en emoties tijdens het vertellen en in het vertelde verhaal.

3.4.1 Het vertelde verhaal

Wat opvalt in de verhalen is dat bijna iedereen echt een Godservaring heeft gehad. Voor Maarten, Esther, Bart, Suzan en Arjan geldt dat dit als keerpunt waarna ze zich (opnieuw) in

het geloof gingen verdiepen. Opvallend in deze ervaringen is dat hij vaak plaatsvindt op een moment dat er ook echt behoefte aan is. Maarten zat lang in een depressie en was lang op zoek naar de waarheid. Esther haatte zichzelf en had een moeilijke jeugd gehad. Suzan lag in het ziekenhuis en er speelde veel in haar leven; het leek chaos. Arjan wilde geen entiteiten meer in zijn huis en leven. Op die momenten brak God in en hebben ze allemaal iets ervaren, ook lichamelijk. Jan vertelt ook over een sterke ervaring die hij heeft gehad. Ook hij spreekt over een ‘goddelijke interventie’ tijdens een zware depressie. Op dat moment was hij echter al wel bezig met geloven. Voor hem is deze ervaring ook een keerpunt, omdat hij vertelt dat hij daarna ook langzaam is genezen van zijn depressie. Wat Jan wel meemaakte als startpunt van zijn geloofsreis is dat hij geraakt werd in de kerk. Hij werd emotioneel en dacht: hier wordt aan mij gewerkt, hier gebeurt iets. Sindsdien is hij elke zondag gekomen. Ook Peter herkent dit, hij ging mee met zijn vrouw naar de kerk, werd geraakt door de stilte, rust en de levenslessen en gaat nu het liefst elke week. Alleen bij Anja is er geen sprake van een sterke ervaring of keerpunt in haar verhaal.

Maarten vertelt dat hij tijdens zijn ervaring met God zowel moest huilen als lachen. Daarnaast vertelt hij dat hij niet per se iets in zijn lichaam voelde, maar voornamelijk afwezigheid van stress en spanning voelde. Ook Esther sprak over veel emoties in haar ervaringen, daarover zegt ze:

Esther: Ja twee jaar geleden en ook op dat moment ervoor, dus dan zit ik echt met snot te huilen gewoon, het is te veel liefde, ik kan het niet aan.

Ook vertelt ze over dit moment van twee jaar geleden dat ze haar hart hoorde bonzen, dat ze aan het trillen was en ze voelde daarbij voornamelijk een tinteling in haar rechterarm. Aan dit laatste ontdekte ze dat als ze die tinteling voelt aan haar rechterhand dat ze dan zeker weet dat het God is. Barts ervaring van God vindt plaats tijdens een DMT-ceremonie.

Hierover vertelt hij dat je je heel erg vertraagd voelt en dat je veel warmte voelt, daarnaast had hij op dat moment geen last van zijn schouders of spieren; het was een hele sensationele ervaring. Daarnaast merkte hij dat op dat moment al zijn twijfel weg was en dat hij wist: dit is God. Suzan spreekt over de ervaring in de kerkdienst van het ziekenhuis waar ze de hele tijd heeft zitten huilen, omdat ze zoveel rust ervaarde. Ook lichamelijk zorgde dat bij haar voor rust: het was rustiger in haar hoofd en ze voelde zich meer ontspannen. Peter zou nog niet zeggen dat hij een ervaring heeft gehad met God, maar merkte wel dat ook hij geraakt werd in de kerk en sindsdien is gebleven. Anja spreekt niet over een specifieke gebeurtenis, maar vertelt wel dat ze rustig wordt als ze alles tegen God vertelt. Ten slotte vertelt Arjan ook over zijn ervaring, waarin hij echt heeft ervaren dat rust in zijn huis kwam en in zijn leven. Ook ervaarde hij veel tijdens zijn doop: hij voelde heel veel rust en warmte. Daarover vertelt hij ook dat dit echt aan hem te zien was.

Opvallend is dus dat bijna iedereen ook op een bepaalde manier iets lichamelijks heeft ervaren in zijn of haar zoektocht naar God - en dat herkende als God zelf. Dit hielp in hun zoektocht, of was zelfs het begin van hun zoektocht.

3.4.2 Emotie in het vertelde verhaal

Over het algemeen merkte je aan iedereen dat ze het leuk vonden om hun verhaal te delen over hun zoektocht naar het geloof. Je merkte een bepaalde vreugde in het vertellen en opluchting over hetgeen ze gevonden hebben in het geloof. Bij Peter en Bart merkte ik nog de meeste bezwaren waardoor zij ook iets bedenkelijker vertelden soms. Toch proefde je bij hen ook het verlangen om zich eraan over te geven. In twee gevallen kwam er tijdens het vertellen ook veel emotie bij kijken. In het geval van Maarten en van Anja. Maarten moest een paar keer in het gesprek huilen, dat was echter niet wanneer hij vertelde over iets ergs

dat hij had meegemaakt, maar juist wanneer het ging over het feit dat hij was *thuisgekomen*. Bij Anja kwam de emotie juist wel op bij een moeilijk onderwerp; toen het erover ging dat ze geen contact heeft met familie.

3.5 Conclusie

In dit hoofdstuk stonden de verhalen van de mensen in de kring rond Noorderlicht Prinsekerk centraal. De opvallendste resultaten zullen hier nog kort worden gepresenteerd. De basis voor het spreken over *heelheid* lag volgens het focusgroepgesprek in de *houvast* die God geeft door Zijn onvoorwaardelijke liefde: Hij is er altijd en dat is fundamenteel. De rest van de thema's stromen daaruit voort. Van deze thema's kwam rust als ervaring van *heelheid* het meest prominent naar voren. Daarnaast viel op dat de meerderheid begon met spreken over God en de Geest en Jezus pas terloops ter sprake werd gebracht. In het spreken over God bleek dat hier vooral relationele termen werden gebruikt, waaruit vertrouwen bleek. Wanneer het over Jezus ging, lag de nadruk op zijn medelijden en op zijn voorbeeldzijn. Daarnaast bleek dat vier van de acht echt moeite hadden met Jezus en een minder hechte relatie met hem ervaarden. Dit is een opmerkelijk resultaat, want wat zegt die over de vereiste die Paas stelt aan een dik verhaal over heil, namelijk dat Jezus daarin naar voren komt? Betekent dit dat we Jezus als vereiste in een dik verhaal los moeten laten? Hier zal ik het komende hoofdstuk over uitweiden. Tenslotte viel op dat veel deelnemers een bepaalde Godservaring hebben gehad: in het tot geloof komen ging het dus bij de meesten niet enkel om het vergaren van meer informatie, maar ook om bepaalde lichamelijke ervaringen (vaak beschreven als licht, warmte en rust) die hen hielpen in hun zoektocht of de aanleiding werden van hun zoektocht naar God.

Hoofdstuk 4: Bijdrage aan een ‘nieuw dik’ verhaal

In dit hoofdstuk zal de volgende vraag centraal staan: *Hoe draagt een analyse van deze verhalen bij aan de zoektocht binnen de westerse missiologie naar een ‘dikker’ bezielend verhaal over heil?* Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen: *ontmoeting* en *navolging*. Hiervoor heb ik gekozen naar aanleiding van woorden van Paas, die stelt dat het “christendom draait om de belofte van heil: een transformerende ontmoeting met Jezus”¹⁰⁰ en op basis van Christoph Anders. Hij schrijft naar aanleiding van de woorden van Jezus in Johannes 1:39 “Kom maar mee, dan zul je het zien”, over navolging, wat er gebeurt na de ontmoeting, of wat in andere gevallen misschien zelfs kan leiden tot een ontmoeting met Jezus.¹⁰¹ Hierin komen de twee manieren van Godserving volgens Paas naar voren: door verrassende ontmoeting en door deel te nemen aan praktijken. Tot slot koos ik voor deze indeling op basis van wat in bovenstaande verhalen naar boven kwam: hierin werd na een verrassende ontmoeting met God, in de praktijken vanuit de wetenschap van gevonden zijn verder gezocht naar de lengte, breedte, hoogte en diepte van deze God en dit geloof.

In beide delen zal ik verder reflecteren op hoe de verhalen die ik heb gehoord vanuit de gemeenschap rond Noorderlicht, bij kunnen dragen aan de zoektocht naar een ‘nieuw en dik’ verhaal. Dit zal ik doen aan de hand van de vereisten van een ‘nieuw’ verhaal zoals Paas deze beschrijft in zijn boek *Vrede op aarde*, te lezen in *Hoofdstuk 2: Kenmerken van een ‘nieuw’ verhaal*. In het deel *ontmoeting* zullen de volgende aspecten van een nieuw

---

¹⁰⁰ Paas, *Vrede op aarde*, 46.

¹⁰¹ Christoph Anders, “Kom maar mee, dan zul je het zien!”, in *NZR-Cahiers*, nr. 3 *Geroepen om leerling te zijn*, red. Gerrit Noort en Marieke van der Giessen-van Velzen (Nederlandse Zendingsraad, 2018), 24

verhaal terugkomen: lichamelijkheid en ‘dik’ verhaal (context, ervaring). In het deel *Navolging* zullen de volgende aspecten van een nieuw verhaal terugkomen: Jezus, ‘dik’ verhaal (‘dikke’ soteriologie) en ingebed in zoektocht naar koninkrijk en gerechtigheid.

4.1 Ontmoeting

Laat ik beginnen met een relativerende opmerking die voor mij door het horen van de verhalen van mijn geïnterviewden bevestigd werd. Namelijk dit; de zoektocht naar nieuwe taal en aanknopingspunten is goed, want ja, het evangelie moet gecontextualiseerd worden om heil te worden, maar laten we blijven werken vanuit het vertrouwen dat het Gods missie is en wij als kerk daarbij aansluiten, ‘Missio Dei’. Deze missionaire gedachte helpt om de rol van de kerk te relativeren en om de beweging van initiëren naar participeren te maken, aldus Gert-Jan Roest in *Wie wil er missionair zijn?* En ja, hierin blijven woorden belangrijk, maar is en blijft liefde de hartslag van de missie.¹⁰²

In de verhalen die ik heb gehoord gaat het op twee verhalen na, over mensen die een verrassende ontmoeting met God hebben gehad. Een ontmoeting waarin zij iets van *heelheid* hebben ervaren, een ontmoeting die hun leven heeft veranderd. Hoewel sommigen al lang aan het zoeken waren, werd deze ontmoeting met God eerder omschreven als gevonden worden dan als vinden. Hierin ging het over een ontmoeting met God, niet met Jezus, waarover meer in het onderdeel *navolging*. Paas schreef dat heil enkel heil wordt in relatie tot bepaalde omstandigheden. Het kan enkel goed nieuws zijn als het ergens vandaan komt en zich richt tot specifieke personen en vindt onvermijdelijk plaats in het domein van onze

---

¹⁰² Gert-Jan Roest, *Wie wil er missionair zijn? Over verwarring, allergieën en de inhoud van missionair werk* (Utrecht: Protestantse Kerk, 2020) 18,19.

ervaring.¹⁰³ De momenten waarin de geïnterviewden deze ervaringen hadden, waarin heil voor hen echt heil werd, zal ik in lijn met Andrew Root ‘dode plaatsen’ noemen. Root bedoeld met ‘dood’ niet enkel fysieke dood, maar ook situaties die anders gaan dan gehoopt, of waar hoop niet meer aanwezig lijkt te zijn.¹⁰⁴ De *ervaringen van heilheid* van zes geïnterviewden in de ontmoeting met God, vonden plaats op een moment dat hun leven op een ‘dode plaats was’. Paas gaat naar aanleiding van wat Root schrijft over ‘dode plaatsen’ op zoek naar hoe wij betekenisvol kunnen spreken in deze plekken. Hij schrijft over machtsverschillen, schepping en relaties met medemensen. ‘Dode plaatsen’ kwamen als volgt in de interviews naar voren: *gevoel van leegte, slecht voelen, onrust, ongewenst voelen, niet geliefd voelen, incompleet voelen, hulp nodig hebben, geen waarde hebben, eenzaamheid, gespannen voelen, gevoel van disharmonie, depressie, psychoses, geen contact met familie, ongewenste entiteiten in huis, angst om te falen* etc. Deze ‘dode plaatsen’ zijn denk ik overal in onze maatschappij te zien en vinden, ze beperken zich niet enkel tot de verhalen die ik heb gehoord. Het eerste punt wat ik daarom wil maken is in lijn met Root. Laten we in het spreken over heil, in het taal vinden over heil, de ‘dode plaatsen’ benoemen, vanuit de overtuiging dat God zich daar juist kenbaar maakt, omdat God zich laat kennen aan het kruis, en leven voort laten komen uit de dood.¹⁰⁵ Laten we de ‘dode plaatsen’ in onze gemeenschap en omgeving opzoeken en laten we daar woorden spreken van hoop. Wetende dat ook als wij niet de goede woorden kunnen spreken, wij er gewoon kunnen zijn,

---

¹⁰³ Paas, *Vrede op aarde*, 21, 30, 146.

¹⁰⁴ Andrew Root, *The Promise of Despair: the way of the Cross as the way of the Church* (Abingdon Press, 2010), xii.

¹⁰⁵ Root, *The Promise of Despair*, 73.

zoals God dat doet. Hij verschijnt in ‘dode plaatsen’, juist daar komen ervaringen van heil naar voren, omdat Gods heil bij uitstek te vinden is waar leven uit de dood voortkomt.¹⁰⁶

Hier kom ik dan ook op een van de vereisten van een nieuw verhaal over heil. In deze sectie zal de nadruk liggen op *lichamelijkheid*, als belangrijk aspect van een ‘dik’ verhaal. Okesson liet ons zien dat een dunne theologie niet werkt. Het geeft enkel een gevoel van superioriteit en de prijs die ze betaalt is een theologie die nergens echt landt.¹⁰⁷ Wanneer hij spreekt over een ‘dikke’ theologie, spreekt hij veel over ‘movements’. In zijn onderzoek past hij dat toe middels dialoog met gemeenteleden, waarin hij de ‘espoused voice ophaalt en in gesprek brengt met de stemmen uit de kerk, traditie en academie, zodat de kloof tussen maatschappij en academie overbrugd wordt.¹⁰⁸ Mijn pleidooi in dit onderzoek is om als kerk ook in deze beweging mee te gaan. Als we kerktaal willen vinden om te spreken over het heil, moeten we luisteren naar hoe er over heil gesproken wordt, hoe heil nu ervaren wordt en in welke context heil, heil wordt. Deze taal, woorden en verhalen kunnen we vervolgens in gesprek brengen met het spreken vanuit kerk, Bijbel en traditie om tot een ‘totaaltheologie’ te worden. Hierbij sluit ik mij aan bij Paas dat we moeten waken voor ‘vraag-aanbod theologie’ waar evangelisatie enkel zal aansluiten bij behoeften die er zijn bij mensen. Nee, het hele evangelie moet verkondigd worden aan de hele mens.¹⁰⁹ Deze ‘totaaltheologie’ is niet het nieuwe perfecte sluitende verhaal wat overal zal landen. Nee. Ik pleit

---

¹⁰⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 180.

¹⁰⁷ Okesson, *A Public Missiology*, 135.

¹⁰⁸ Okesson, *A Public Missiology*, 21.

¹⁰⁹ Stefan Paas, *Jezus als Heer in een plat land: op zoek naar een Nederlands evangelie* (Zoetermeer, Uitgeverij Boekencentrum, 2002), 63.

voor een verhaal dat verteld blijft worden, een verhaal dat aangevuld blijft worden, wat tegengesproken wordt, wat soms schuurt, wat hoop geeft. Een levend verhaal wat in beweging blijft, omdat God Zelf ook in beweging is.

De verhalen die ik heb gehoord, kunnen aanknopingspunten geven aan de kerk om heil bespreekbaar te maken, wetende dat dit als heil kan worden ervaren. Als we kijken naar de grote thema's die naar boven kwamen zegt dit ook iets over de context en tijd van deze personen, dus over lichamelijke, omdat heil op dat moment zo werd ervaren. De thema's die naar voren kwamen in bijna elk interview waren: *houvast, rust, identiteit, levenswijze en inzicht*. De grootste twee thema's die naar voren kwamen waren houvast en rust. Houvast werd door de focusgroep gezien als basis voor al de andere thema's, het feit dat God er altijd is en dat Zijn liefde onvoorwaardelijk is, was voor hen een fundament waar ze zich aan vast konden houden en wat hen veel zekerheid en rust had gegeven in hun leven. We zagen dat dit geliefd zijn ook doorwerkte in de identiteit van vier geïnterviewden. Door God wisten ze zich weer geliefd en gewaardeerd en kregen ze bestaansrecht. Het mooie hierin is dat zij hadden ontdekt dat hun identiteit niet geworteld was in wat ze deden of hadden gedaan, maar in het feit dat ze een kind van God waren. We zagen dit vooral in verhaal van Jan:

Jan: Dat heeft mijn leven gered. Zeker. Ik had mijn bestaansrecht altijd opgehangen aan het zorgen voor mijn ouders en aan het werk enz. en nu denk ik nee, ik heb bestaansrecht want ik ben een kind van God, ja dat klinkt heel... maar zo voel ik het echt.

We zien hier heel mooi naar voren komen hoe er bij Jan in zijn 'dode plaats', een plaats van depressie en suïcidaliteit, nieuw leven naar boven komt, namelijk leven als kind van God. Dit komt ook terug in het onderdeel *metaforen*, met betrekking tot het spreken over God en Jezus. Hier wordt door de geïnterviewden vooral gesproken in relationele termen. Juist hieruit blijkt ook een bepaalde behoefte. Daarnaast vind ik het logisch gezien er hiervoor

nooit sprake was van een relatie met God, er ook niet kan worden gesproken van een verbroken relatie.

Daarnaast zagen we rust als grootste thema terugkomen in de interviews. Het is opmerkelijk dat dus vooral in een ervaring van rust iets van heil wordt ervaren. Hier kunnen we voorzichtig uit opmaken dat rust iets is waar men naar verlangt en dat het ook echt iets is dat ze ervaren in hun geloof. Paas spreekt in zijn aanzet tot een nieuw verhaal over *vrede*. Hierin schrijft hij dat *vrede* Bijbels gezien typisch sociale *vrede* is en dat het hierin weinig gaat over ‘vrede in je hart’.¹¹⁰ Bijbels gezien kan ik mij hierin vinden, maar gezien de opbrengsten van deze interviews lijkt met mij zeker nuttig als we ons als kerk bezinnen over het spreken over rust in de kerk en in het geloof, als iets dat het geloof te bieden heeft, omdat men hiernaar smacht. Een voorbeeld van iemand die hierin een duidelijk plaats van religie ziet is socioloog Hartmut Rosa. Hij schrijft over tijden van versnelling en natuur, kunst en religie die ons weer beter in relatie met de wereld kunnen brengen en kunnen helpen in het vertragen.¹¹¹ Dit onderzoek is te beperkt om hier een uitgebreide maatschappelijke en kerkelijke analyse van te geven. Vervolgonderzoek hierover over de kerk als plaats van rust of rustervaring als heilsbeleving zou van grote waarde kunnen zijn voor kerken in het spreken over- en het uitdragen van het heil.

Het thema *levenswijze* zal in *navolging* naar voren komen. Maar eerst nog deze vraag, waarom is het nu zo belangrijk dat de kerk ook de taal spreekt van ‘gewone’ mensen? Wat betreft contextualisatie van heil, heb ik hier al over geschreven. Daarnaast wil ik stellen dat het belangrijk is, omdat het herkenbare taal is. De opluchting die ik proefde tijdens het

---

¹¹⁰ Paas, *Vrede op aarde*, 360.

¹¹¹ Hartmut Rosa, *Leven in tijden van versnelling: een pleidooi voor resonantie* (Amsterdam: Boom Uitgevers, 2016).

focusgroepgesprek door de herkenbaarheid en toegankelijkheid van de taal, bepaalde mij bij het belang hiervan. Voor hen die niet in het taalveld van de kerk zijn opgegroeid, kan de onherkenbare taal van de kerk zorgen dat de kloof tussen geloof en leven groter wordt, terwijl het geloof hun leven juist wil doordrenken. Dit betekent niet dat ik ervoor pleit om alle kerktaal overboord te gooien. Ook hierin denk ik dat er sprake moet zijn van ‘dikheid’ in het spreken. Gewone taal, taal van de traditie en taal uit de Bijbel, moeten in de kerk en in het geloof allemaal klinken. Dit kwam in het thema *inzicht* namelijk ook naar voren. Juist het later leren over bijvoorbeeld de Heilige Geest, kon duiding geven aan een ervaring die Bart eerder had gehad. De taal van traditie en Bijbel kan dus helpen in het woorden geven aan iets dat werd ervaren, maar waar in eerste instantie geen woorden aan gegeven kon worden. Kerktaal moet begrijpelijk zijn, maar de kerk hoeft daarin niet te populair te worden. Ze mag trots zijn op haar eigenheid en ook taal aanrijken. Laten we echter steeds de beweging tussen talen blijven maken, om goede woorden te spreken.

Ten slotte wil ik nog wat relativerende opmerkingen maken wat betreft taal. We leggen in de westerse protestantse traditie sterk de nadruk op het verbale en cognitieve. Juliette Day stelt dat het Christendom sterk de nadruk op woorden heeft gelegd. Jezus Christus is immers het Woord van God, iets wat door de Reformatie nog versterkt werd.¹¹² Echter de mens is niet enkel cognitief en rationeel, de mens is ook emotioneel en lichamelijk. In de zoektocht moeten we ook luisteren naar deze lichamelijke ervaringen. Ook dit moet onderdeel worden van het ‘dikke’ verhaal, omdat God soms verrassend handelt. Zowel Maarten, Esther, Jan, Bart, Suzan en Arjan hadden allemaal een ervaring die ook lichamelijk was. Het gaat dus niet enkel over nieuwe dingen die ze door het geloof weten,

---

¹¹² Juliette Day, “Language,” in *The study of liturgy and worship: an Alcuin guide*, ed. Juliette Day en Benjamin Gordon-Taylor (Collegeville, MI: Liturgical Press, 2013), 129.

maar ook echt over bepaalde lichamelijke ervaringen, die hen verder hielpen in hun zoektocht of zelfs de start van hun zoektocht betekenden. Misschien was het ook wel nodig om zo'n verrassende ervaring te hebben in de ontmoeting met God, als de andere soort ervaring, namelijk het ervaren in de kerkelijke praktijk, niet mogelijk is omdat ze nooit in de kerk kwamen.

In *Zoeken naar de dingen die boven zijn* maken Stoppels en collega's zich zorgen om het transcendentieverlies van het heil. Zij spreken hierin ook over de 'secularisering van het heil'. Het probleem is volgens hen dat "als God ons niet langer te boven gaat, dan lijkt heil ook zijn hoopvolle betekenis te verliezen" en "er is voor de kerk een onopgeefbare transcendentie in het spreken over heil." Dit dringt volgens hen ook door in de kerk. Wanneer het gaat over heil, merken zij iets van dat transcendentieverlies, en hierin zou de kerk dan ook haar eigenheid verliezen.¹¹³ Opvallend in mijn onderzoek is echter dat deze verhalen niet getuigen van transcendentieverlies, daar zes van de acht geïnterviewden een verrassende ontmoeting hadden met God. Een waarover zij vertellen dat God hen opzocht, en zij gevonden werden. Laten we als kerk en academie open blijven staan voor deze verrassende werking van God, want het blijft bovenal Zijn missie.

4.2 Navolging

Een van de belangrijkste vereisten voor Paas in het nieuwe verhaal is dat Jezus hierin naar voren komt. Dat het een verhaal is in lijn met de verhalen van Jezus en de apostelen. In de interviews en tijdens het focusgroep gesprek werd Jezus echter opvallend weinig ter sprake gebracht. Niet alleen komt Jezus weinig ter sprake, vier van de acht geven ook aan echt

---

¹¹³ Stoppels, Praamsma en Abrahamse, *Zoeken naar de dingen die boven zijn*, 15-16.

moeite te hebben of hebben gehad met Jezus. Dit gaat vooral over moeite over de wonderen, genezingen, de noodzaak van vergeving en kruis en opstanding. Jezus werd vooral gezien als voorbeeld van een goede levenswijze. Alleen in het verhaal van Suzan ging het kort over vergeving, omdat het haar rust gaf te weten dat ze soms fouten mocht maken. Bij Esther kwam het kruis wel naar voren, maar Jezus daarin vooral als mede-lijder. Uiteindelijk werd enkel door Arjan, Jezus in verband gebracht met een ervaring van *heelheid*, nadat hij de naam van Jezus sprak in zijn huis en de entiteiten uit zijn huis verdwenen.

Hoewel dit voor Paas een onopzegbaar vereiste is voor een nieuw verhaal, komt Jezus niet tot zelden voor in de verhalen van ervaringen van *heelheid*. Wat betekent dit? Moeten we dit vereiste loslaten, omdat dit blijkbaar in eerste instantie helemaal niet het heil wordt ervaren? Moeten we dan inderdaad ‘Jezus-loze’ gemeenschappen worden, omdat Jezus blijkbaar niet meer aansluit bij onze maatschappij en wij niet meer weten hoe we over hem moeten spreken?

Nee. Het heil van het Christendom is zo sterk verbonden met Christus, dat is onopgeefbaar. In Jezus komt God tot ons, Hij openbaart zichzelf in Hem. Daarin staan wij als kerk gelukkig ook in een traditie van eeuwen. De PKN-handleiding *In gesprek gaan over het goede nieuws* schrijft:

Het evangelie is dus het verhaal over de persoon Jezus Christus en Gods nieuwe wereld. Het is het verhaal over Jezus Christus, maar wel op zo’n manier verteld dat het laat zien hoe via hem Gods nieuwe wereld beslissend doorbreekt, en hoe de God van Israël, de Schepper van de wereld, in Jezus een beslissende stap neemt om de wereld te bevrijden van zonden en kwaad.¹¹⁴

---

¹¹⁴ Gert-Jan Roest, *In gesprek gaan over het goede nieuws? Uitdagingen en richtingen voor de vernieuwing van evangelisatie* (Utrecht: Dienstencentrum Protestantse Kerk, 2020), 16

Ook wanneer het gaat over missionair kerk-zijn lezen we in de kerkorde van de Protestantse Kerk dat de kerk betrokken is in Gods toewending tot de wereld (artikel I-3) en gezonden in de wereld, geroepen tot de bediening van de verzoening (artikel I-8).¹¹⁵ In artikel X-1 lezen we:

De gemeente is vanwege haar missionaire opdracht, in heel haar bestaan gericht op getuigenis en dienst aan hen die het Evangelie niet kennen of daarvan vervreemd zijn, opdat zij delen in het heil in Jezus Christus.¹¹⁶

Opvallend is dat het heil in de kerkorde enkel in verband wordt gebracht met heil in Christus en de bekendmaking/het delen hiervan, en met betrekking tot verzoening (artikel I-8) Opmerkelijk is dat in de kerkorde andere aspecten van het heil door Jezus niet naar voren komen, maar dat de nadruk hier ook ligt op de verzoening die Jezus brengt. Echter het is juist daar dat we stuiten op weerstand en het is juist de verzoening die in eerste instantie allergie opwekt in plaats van een ervaring van *heelheid*. Dit brengt ons tot de vraag: hoe spreken we dan over Jezus? En kunnen we nog wel spreken over vergeving, wanneer veel mensen denken als Esther:

Esther: Ik denk dat die vergeving van zonde er nog steeds is, maar ik denk dat het meer van toepassing is op mensen die flink gezondigd hebben en daardoor ook hoop hebben, maar dat was voor mij minder van toepassing.

---

¹¹⁵ Roest, *Wie wil er missionair zijn*, 4.

¹¹⁶ PKN, Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland (versie januari 2024).

Ook Mann citeert Bryan Appleyard die stelt dat zonde als iets serieus niet echt meer bestaat in deze moderne maatschappij. Voor de zoektocht naar spreken over verzoening in een context waar zonde dus niet meer bestaat verwijs ik u ook door naar het boek van Mann.¹¹⁷

In dit deel van het onderzoek wil ik pleiten voor een houding van kerkplekken in lijn met de woorden: “kom maar mee, dan zul je het zien”. Anders, pleit voor het blijven uitnodigen van mensen om achter Jezus aan te gaan, de discipelen volgen Jezus met veel vragen, ze begrijpen niet alles, maar na een ontmoeting willen ze achter hem aan.¹¹⁸

Deze beweging zien we sterk terug in de verhalen. Na de verrassende ontmoeting met Jezus, komen ze in de gemeenschap en leren ze Jezus kennen. Over Hem hebben ze nog wel heel veel vragen, echter Zijn manier van leven spreekt hen allemaal aan, Zijn manier van leven is het ‘goede leven’, daar zijn ze het allemaal over eens. Voor Peter werkt het andersom, voor hem is juist het leven van Jezus wat hem bij de kerk houdt, hij hoopt dat dit uiteindelijk zal leiden tot geloof in God.

Bij de hele groep merkte ik dat, hoewel er weerstand is bij Jezus, er wel ergens een verlangen is om zich er helemaal aan over te geven, ze willen het wel graag allemaal geloven. Laten we als gemeenschap dus allereerst de ruimte zien in het christen-zijn. Natuurlijk moeten we allereerst leven vanuit de wetenschap dat enkel God weet of iemand christen is. Paas haalt in een van zijn voorgaande boeken Paul Hiebert aan die spreekt over categorieën van christen zijn. Allereerst draait het christendom om het uitnodigen tot de

---

¹¹⁷ Mann, *Atonement in a sinless society*, 13.

¹¹⁸ Anders, “*Kom maar mee, dan zul je het zien!*”, 26.

ontmoeting met God.¹¹⁹ Maar daarna gaat het om discipelschap, om navolging. Hierbij sluit hij aan bij de tweede categorie van Hiebert, waarin hij christen-zijn schetst als middelpuntzoekende verzameling. Hierin vervalst dus een scherp onderscheid tussen christen-zijn en niet-christen-zijn. Het centrum is God. Sommige mensen kunnen echter dichter bij het middelpunt zijn dan anderen, echter wanneer zij gericht blijven op het middelpunt en Jezus blijft volgen, zijn zij christen. In deze benadering draait het dus vooral om gerichtheid.¹²⁰ We komen hier bij een van de volgende aspecten van het nieuwe verhaal, namelijk ingebed in de zoektocht naar het koninkrijk en gerechtigheid. Paas stelt namelijk dat redding en roeping samen moeten gaan, we moeten afstand doen van een soteriologie die enkel verticaal en vergeestelijkt is. Het gaat in heil niet enkel om een persoonlijke ervaring of een fijn gevoel, maar om het zoeken naar het koninkrijk, mee te werken aan verzoening, vrede en gerechtigheid.¹²¹ Let wel, de nadruk ligt hier op het woord *enkel*, wederom omdat het gaat om een ‘dik’ verhaal, in *4.1 Ontmoeting* lezen we juist dat de verticale en persoonlijke verrassende ontmoeting ook nog steeds leidt tot een ervaring van *heelheid*, dus heil. Paas’ zoektocht naar een nieuw verhaal spreekt over heil in relatie tot *gerechtigheid* en *ecologie*. Opvallend is dat in de verhalen die ik hoorde deze horizontale beleving van heil bijna niet naar voren kwam. In een verhaal ging het over *gerechtigheid* in de zin van ‘God weet wel hoe het zit’, verder ging het voornamelijk over verrassende ontmoetingen met God die als *heelheid* werden ervaren. De verrassende Godsontmoeting als ingang tot het geloof,

---

¹¹⁹ Stefan Paas, *De werkers van het laatste uur: de inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente* (Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2003), 170.

¹²⁰ Paas, *De werkers van het laatste uur*, 173-174.

¹²¹ Paas, *Vrede op aarde*, 223,224.

en de zoektocht naar het koninkrijk en recht gebeurt hierna in de gemeenschap. Hierin moeten we waken dat de persoonlijke ervaring het enige wordt waarin het heil om draait, en ligt dus een belangrijke taak voor de gemeenschap, mensen blijven uitnodigen tot de ontmoeting en samen optrekken in de zoektocht. In de focusgroep kwam dit op bijzondere manier naar voren:

Jan: Ja het gaat om de weg waarlangs en niet om het doel ofzo, het is nooit af.
 Esther: Ja was is ook wel heel erg bij mijn doop en belijdenis, dat ik dacht van ‘ik sta nu aan het begin van een heel leven geloven’ en het houdt nooit op en het is nooit af, er is inderdaad wel heelheid, maar het is nooit af die heelheid.

Het begin dus van een zoektocht, gericht op God en Jezus, maar vanuit de ontmoeting met God, want hun zoektocht begon vanuit een diepe ervaring van gevonden zijn. De bijdrage die dit doet aan de zoektocht naar een relevant taalveld is dat de kerk vanuit een openheid mensen mag uitnodigen mee op reis in navolging van Jezus, waarin met oog op dat centrum geleerd blijft worden en waarin dialoog belangrijk is, waar mensen mogen komen met hun vragen, waar geluisterd wordt en bevraagd wordt.¹²² Naar mijn mening is het dus belangrijk dat we ook hierin blijven spreken, mensen meenemen in de gemeenschap en in beweging blijven, blijven toevoegen, bijdragen, tegenspreken aan dat dikke verhaal.

Terugkomend op de vraag: “hoe spreken we in deze tijd over Jezus”, zien we in de verhalen dat het verhaal van *zonde, vergeving en individuele redding*, niet naar voren kwam en niet als *heelheid* werd ervaren. In de groep merkte ik zelfs enige allergie wanneer het ging over kerken die de nadruk leggen op vergeving, dit merkten zij op hun beurt ook weer in de maatschappij. Moet het hele concept van verzoening dan overboord? Nee, allereerst wil ik hier herhalen dat het evangelie niet gaat over vraag en aanbod, het evangelie mag ook

---

¹²² Anders, “Kom maar mee, dan zul je het zien!”, 25.

tegenspreken, schuren, mag soms ook niet aansluiten. Het gaat om de verkondiging van de hele Christus aan de hele mens.¹²³ In lijn met Okesson en Paas pleit ik daarom ook voor een ‘dikke soteriologie’, de hele Christus moet verkondigd worden.¹²⁴ Ik denk echter wel dat we als kerk kunnen nadenken over welke aspecten van deze soteriologie onderbelicht zijn die wellicht meer kunnen aansluiten bij mensen die niet kerkelijk zijn opgegroeid of die weerstand ervaren bij Jezus. Zodat ze Jezus eerst op een nieuwe manier leren kennen, in plaats van gelijk als iemand die hen van zonde verlost waarvan ze zich niet eens bewust waren. In de verhalen kwam naast het spreken over weerstand bij Jezus, ook naar voren dat ze Hem wel konden zien als broer of vriend.

Ik bedoel hier zeker niet dat we op enige manier manipulatief bezig moeten zijn, door Jezus eerst als ‘lief’ en vervolgens als ‘oordelend’ te verkondigen. Wederom: de hele Christus. Maar vanuit de gedachte “kom maar mee, dan zul je het zien”, om samen die gelaagdheid van Jezus te ontdekken in de gemeenschap gericht op het middelpunt. Paas stelt elders dat voor veel toetreders het geloof niet begint met een besef van zonde en schuld, hoewel dit wel een onmiskenbaar kenmerk is van het geloof. De vraag echter is of er buiten Jezus wel gesproken kan worden over zondekennis. Hij haalt verhalen aan van toetreders die na een ervaring van geborgenheid bij God, groeien in een gemeenschap en daar meer tot schuldbesef komen.¹²⁵

Hieronder volgen drie suggesties voor het bespreekbaar maken van Jezus aansluitend op de verhalen uit *Hoofdstuk 3*:

---

¹²³ Paas, *Jezus als Heer in een plat land*, 63.

¹²⁴ Paas, *Vrede op aarde*, 135, zie ook: Okesson, *A Public Missiology*, 8.

¹²⁵ Paas, *Werkers van het laatste uur*, 59-60.

1. *Onvoorwaardelijke liefde:*

In de focusgroep werd *houvast* genoemd als fundament voor als de andere ervaringen. Die *houvast* ligt volgens hen verankerd in de onvoorwaardelijke liefde van God. Hierin richtte de groep zich enkel op God en ook hier kwam Jezus niet in ter sprake, echter, hoe weten wij dat Gods liefde onvoorwaardelijk is? Wordt dat juist niet expliciet zichtbaar in Jezus? In zijn incarnatie, leven, kruis, opstanding, in alles ‘God met ons’. Dit brengt ons bij de kerntekst Johannes 3:16: “Want God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven...”. Gods onvoorwaardelijke liefde wordt zichtbaar in Jezus. Hierin is een zeer groot aanknopingspunt waarin zowel de kern van het evangelie als de fundamentele ervaring van de geïnterviewden samenkomen, en waar het de kerk Jezus ter sprake kan brengen.

2. *Dode plaatsen:*

Vanuit de ervaringen van *heelheid* bleek dat bijna iedereen een dergelijke ervaring had op een moment dat zijn of haar leven op een ‘dode plaats’ was. Hier zou de theologie van Root aan kunnen sluiten, die stelt dat bij het kruis nieuw leven ontstaat. Het is dus ook op dode plekken dat Jezus aanwezig is en nieuw leven kan ontspringen. Omdat veel weerstand echter juist bij het kruis zat, kom ik ten slotte met een laatste manier om Jezus in te brengen.

3. *Zijn met:*

Wanneer Paas schrijft over ‘dikke soteriologie’ schrijft hij:

Wat mij betreft worden kerken pas interessant wanneer alle bovengenoemde dimensies (vergeving, genezing, bevrijding, profetische kritiek en gemeenschapsvorming) van Christus daar te vinden zijn, in een concrete plaatselijke gemeenschap. ‘We hebben de hele Christus nodig (en vooral hoe zijn incarnatie, onderwijs, lijden, dood, opstanding en hemelvaart samenwerken) om het heil te verdikken in alle ruimtes van het leven.’¹²⁶

---

¹²⁶ Paas, *Vrede op aarde*, 341.

We zien in dit citaat dat de nadruk ligt op de grote heilsfeiten en enkele kernpunten van de missie van Jezus. Waar ik voor wil pleiten is dat wanneer we een ‘dikke soteriologie’ willen, wij het leven van Jezus volledig serieus moeten nemen als heil, waarin het ‘God met ons’ centraal staat als kern van de heilsgeschiedenis. Hiervoor pleit ik in lijn met Samuel Wells, die stelt dat het verzoeningswerk, het lijden, de dood en opstanding van Jezus ongeveer 10% van het leven van Jezus op aarde beslaan. Hij pleit voor het serieus nemen van die andere 90%, zijn ‘Nazareth periode’. Wells stelt:

De Nazareth periode laat in al zijn onbekendheid en al zijn lengte, in de eenvoud en in het grote aantal jaren zien dat God ten diepste met ons wil zijn. Het gaat hem er niet allereerst om ons te redden of om ons kracht te geven, maar gewoon om bij ons te zijn, ons leven te delen, onze hoop en angst te leren kennen, onze vreugde en ons verdriet mee te maken, er te zijn als het lukt op juist niet. Hier zien we hoe de menswording een echo is van de schepping en vooruitloopt op de hemel: Jezus geniet simpelweg van leven met ons.¹²⁷

Het “being with” als kern van de missie van Jezus als een verfrissende manier om Jezus dichtbij te brengen bij mensen die misschien ergens allergie bij hem ervaren, Hem dichtbij brengen als broer en vriend, zodat er sprake is van een relatie. Dat lijkt mij een mooi startpunt van een soteriologie die dikker en dikker wordt. Als we als gemeenschap de woorden van Jezus spreken “kom maar mee, dan zul je het zien”. Dat het ‘God met ons’ niet alleen het startpunt, maar ook de houding van de gemeenschap is. Waarin gericht op het middelpunt God, al zoekend over Hem gesproken wordt, geluisterd wordt, tegengesproken wordt, zodat we vanuit Zijn liefde met alle heiligen in staat zijn de lengte en de breedte, de

---

¹²⁷ Samuel Wells, *Een Nazaret-manifest: met God zijn* (Franeker: Uitgeverij van Wijnen: 2020), 33.

hoogte en diepte te begrijpen, ja de liefde van Christus kennen die alle kennis te boven gaat, zodat we geheel vervuld zullen raken van de volheid van God.¹²⁸

---

¹²⁸ NBV21, Efeziërs 3:18-19.

Conclusie

Dit onderzoek sluit aan bij de zoektocht naar een ‘nieuw’ verhaal over heil wat mensen weer kan bezielen. Aan het eind van deze zoektocht zal ik de daad bij het woord voegen en een kort verhaal schrijven, van en voor de mensen uit dit onderzoek. Een bewegend, rommelig verhaal, dat nooit af zal zijn. Een verhaal waarin de kenmerken voor een ‘dik en nieuw’ verhaal zijn geïntegreerd. Het verhaal is geen vervangend verhaal voor dat van Paas, maar heil wordt enkel heil in een bepaalde context, dit heilsverhaal sluit aan op de context van mijn participanten, ook hun eigen stemmen zullen hierin verwerkt zijn. Op deze manier hoop ik in stijl van dit onderzoek antwoord te mijn hoofdvraag: *Op welke manier draagt een analyse van ervaringen van heilheid bij mensen met een niet-kerkelijke achtergrond in de gemeenschap rond Noorderlicht Prinsekerk bij aan een relevant taalveld over ‘heil’ binnen missionaire kerkplekken waar het piëtistisch heilsdrama niet meer aansluit bij haar context?*

Een verhaal over heil: Verrast door onvoorwaardelijke liefde

Dit verhaal van heil begint in veel gevallen op een ‘dode plaats’. Een plaats van psychose, depressie, suïcidaliteit, het gevoel niet geliefd of niets waard te zijn, geen contact met familie etc. In dit verhaal zien we Gods handelen in deze ‘dode plekken’, omdat God, zo stelt Root, werkt via het patroon van het kruis, Hij brengt leven voort uit de dood.

Jan: Dat heeft mijn leven gered. Zeker. Ik had mijn bestaansrecht altijd opgehangen aan het zorgen voor mijn ouders en aan het werk enz. en nu denk ik nee, ik heb bestaansrecht want ik ben een kind van God.

Juist hier vindt vaak een verrassende ontmoeting plaats met God, God zoekt mensen op. Wat niet betekent dat de ‘dode plekken’ gelijk springlevend zijn, maar wel, dat in de dood, hoop is ontsprongen.

Suzan: Toen voelde ik heel veel chaos en toen ben ik op een gegeven moment heel erg gaan bidden en daar is mijn zoektocht eigenlijk begonnen en toen ervaarde ik gelijk eigenlijk al een bepaalde mate van rust, en dan voel je je niet misschien helemaal tof, maar wel dat je dan die rust mag ervaren.

Esther: Mijn geloof heeft dus ook een hoop innerlijke rust gegeven. Het was een reddingsboei die ik nodig had want ik was echt aan het verzuipen.

Heil wordt pas heil in een bepaalde context. In deze ‘dode’ plaatsen, maar ook op andere momenten in hun leven, werd heil op verschillende manieren als heil ervaren. Heil werd zichtbaar in verschillende thema's: *houvast, rust, identiteit, levenswijze en inzicht*. De groep gaf aan dat het fundament voor al deze thema's was: de onvoorwaardelijke liefde van God.

Bart: Voor mij is het ook het belangrijkste dat het er altijd is, want het is het enige wat je niet kwijt kan raken, jij [richt zicht tot Maarten] zei het net ook extra mooi: zelfs als je probeert zelf ertegenin te gaan dan komt het nog steeds van de andere kant consistent. Dus ook al verlies je zelf contact, je weet dat Zij [Bart: spreekt in meervoud over God, duidt op drie-eenheid] blijven geven en dat is fantastisch [groep stemt in] Ik denk dat de rest daaruit voortkomt. Ik kan mij niet iets fundamentele bedenken.

Dit verhaal is dus een verhaal waarin God de beweging naar de mensen blijft maken, mensen blijft opzoeken, omdat Hij bij hen wil zijn. Het is een God die opzoekt en verrast, op momenten wanneer iemand het zelf niet verwacht. Het is het verhaal van een relationele God, die wordt ervaren als Vertrouwenspersoon, Vriend en Vader. Iemand die steun geeft en kracht, Iemand die er altijd is.

Anja: Want toen zat ik alleen maar, net als hier, ik zat helemaal alleen, ik krijg haast geen visite, niemand komt, dan zit ik gewoon met de Heer te praten... en...maar ik blijf leven. Ja, weet je, kijk, ik krijg de kracht van boven.

In dit verhaal gaat het niet alleen om cognitie en weten, maar ook om ervaring, om voelen. Waar Stoppels en zijn collega's zich zorgen maken over de secularisatie van het heil, zien we hier dat er juist vaak sprake is van een transcendentie. Een transcendente Godsontmoeting, een moment dat ook lichamelijk werd ervaren.

Arjan: vanuit het niets heb ik gezegd 'in naam van Jezus verdwijnt, jullie zijn niet meer welkom in dit huis' en toen zijn ze verdwenen. ... maar ik merkte wel dat het wat rustiger in huis werd, een beetje vaag begrip, maar ik heb geen last meer gehad van entiteiten die bij mij kwamen aankloppen.

Maarten: Ik denk ook dat God het voor ieder op zijn heel eigen manier doet, wat het meest bij je past op dat moment en ik mag graag grapjes maken enz. dus het was ook wel, ik heb ontzettend gelachen, het was een soort van eh, hoe zou ik het zeggen, ja als oude vrienden die elkaar weer ontmoeten en later is dat wel meer, want dit was een van de eerste hoe ik het heb ervaren, was God als vader.

Deze transcendente Godsontmoetingen en ervaring zijn geen norm of eis in dit verhaal, maar fungeren eerder als geruststelling, waardoor we wederom bepaald mogen worden bij het feit dat het Gods missie is, dat Hij blijft zoeken en dat Hij vindt, als kerk mogen we daarbij aansluiten.

Hier is geen scherp onderscheid tussen wel of geen christen, het gaat om een middelpuntzoekende beweging richting God, waarin velen meebewegen. Een verhaal op basis van de woorden van Jezus: "kom maar mee, dan zul je het zien" en waarin de gemeenschap dus een belangrijke rol speelt. Een gemeenschap gericht op de zoektocht naar Jezus, het koninkrijk en gerechtigheid. Mensen die nog zoekend zijn, en nog geen Godservaring hebben gehad of nog sterk twijfelen, worden hierin uitgenodigd om mee te gaan en het 'goede leven' te leiden.

Peter: Hij laat zien hoe je het goede leven moet leiden en dat kom je toch wel een beetje praktisch uit en dat is alleen maar mooi om te zien en ik kan mij dan heel goed inleven dat wat Hij heeft gedaan en hoe Hij zou hebben geleefd dat je dat nastreeft en

ik denk dat dat ook wel iets is dat wij als maatschappij ook nodig hebben, zo'n manier van leven.

In dit verhaal beweegt een gemeenschap van zoekers en mensen die al lang gevonden hebben samen in de wetenschap dat ze allereerst gevonden zijn. Ze bewegen richting Jezus, hoewel Hij voor sommigen misschien in eerste instantie weerstand op zal roepen. Dit geeft de kerk kansen en uitdagingen om wederom de hele Christus aan de hele mens te verkondigen. In dit verhaal kan, aansluitend bij hun context en hun verhaal, Jezus op de volgende manieren passend worden ingebracht, namelijk: 1) als Diegene die de onvoorwaardelijke liefde van God kenbaar maakt aan de mensen; 2) door de Jezus Die door het sterven aan het kruis, aanwezig is op de meest 'dode plekken' in deze wereld en daar leven kan geven; 3) in het 'zijn met', het leven van Jezus als heil, met daarin de focus op zijn 'Nazareth periode', waarin we zien dat het 'zijn met' de kern is van de missie van Jezus.

Er wordt gesproken over verschillende thema's, verhalen, ervaringen en metaforen. Laten we ons niet focussen op één aspect van deze dingen, geen vraag-aanbod theologie worden, een 'dun' verhaal. Maar laten we juist de gelaagdheid waarborgen, om een 'dik' verhaal te houden. In dit verhaal stromen alle verhalen, woorden, metaforen, over elkaar heen, als golven die de kust raken en in beweging blijven, dit voorbeeld geeft Okesson.

Dit verhaal is een verhaal van onvoorwaardelijke liefde, een verhaal waarin we verrast worden door God, de God die ons opzoekt, omdat Hij met ons wil zijn. Het is een verhaal waarin wij mee mogen doen aan Gods missie door te zeggen "kom maar mee, dan zul je het zien". Dit verhaal is een verhaal dat blijft bewegen, aangevuld wordt, tegengesproken wordt, een rommelig verhaal dat bovendien nooit af is. Zodat we met de woorden van Efeziërs 3:18-19: met de heiligen in staat zijn de lengte en de breedte, de

hoogte en de diepte te begrijpen, ja de liefde van Christus die alle kennis te boven gaat, zodat we geheel vervuld zullen raken van de volheid van God.

Bibliografie

- Abrahamse, Jan Martijn. "Goede Vrijdag en Pasen op afstand: Een praktische-theologische analyse". *Kerk en Theologie* 72.2 (2021).
- Abrahamse, Jan Martijn. "Kan ik nog geloven in de Heiland? Jezus als God thuis op aarde." in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, redactie door Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse, 147-162. Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023.
- Abrahamse, Jan Martijn, Jan Maarten Praamsma en Sake Stoppels. "Zoeken naar de dingen die boven zijn." in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, redactie door Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse, 11-23. Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023.
- Anders, Christoph. "Kom maar mee, dan zul je het zien!" in *NZR-Cahiers*, nr. 3 *Geroepen om leerling te zijn*, redactie door Gerrit Noort en Marieke van der Giessen-van Velzen 22-26. Nederlandse Zendingsraad, 2018.
- Astley Jeff en Leslie J Francis. *Exploring ordinary theology: everyday Christian believing and the church*. Farnham: Ashgate, 2013.
- Beleidsplan Noorderlicht Blijdorp. *Samen met Jezus impact hebben: Aanpak 2022-2025*. Rotterdam, december 2021.
- Berge-Bakker, Jonna van den, en Marten van der Meulen. "The Two Crises of the Church." *Ecclesial Futures* nr. 5 (2024).
- Braun Virginia en Victoria Clarke. "Using thematic analysis in Psychology." *Qualitative Research in Psychology* 3, nr. 2 (Januari 2006).
- Cameron, Helen, Daborah Bhatti, Catherine Duce, James Sweeney en Clare Watkins. *Talking about God in practice: Theological Action Research and Practical Theology*. London: SCM Press, 2010.
- Christie, Ann en Jeff Astley. "Ordinary soteriology: A qualitative study." *Empirical Theology in Texts and Tables* (2009): 177-196.
- Day, Juliette. "Language." in *The study of liturgy and worship: an Alcuin guide*, redactie door: Juliette Day en Benjamin Gordon-Taylor. Collegeville, MI: Liturgical Press, 2013.
- Dunlop, Andrew. "Using the 'four voices of theology' in group theological reflection." in *Practical Theology* 14 (4): <https://doi.org/10.1080/1756073X.2021.1957075>.

Ganzevoort, Ruard en Jan Visser. *Zorg voor het verhaal: achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Utrecht: Uitgeverij Meinema, 2018.

Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, 1973.

Hoekendijk, Johannes. *The Church Inside Out*. London: SCM Press, 1967.

Mann, Alan. *Atonement for a Sinless Society*. Eugene, OR: CASCADE Books, 2015.

Mason, Jennifer. *Qualitative Researching*. London: SAGE Publications, 2018.

O'Collins, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology: Toward a New Fundamental Theology*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Okesson, Gregg. *A Public Missiology: How Local Churches Witness to a Complex World*. Grand Rapids: Baker Academic, 2020.

Paas, Stefan. *Jezus als Heer in een plat land: op zoek naar een Nederlands evangelie*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2002.

Paas, Stefan. "Soteriology in Evangelical Practice: A View from the Street." *Exchange* 51 (2022).

Paas, Stefan. *Vrede op Aarde: over heil en redding in deze tijd*. KokBoekencentrum: Utrecht, 2023.

Paas, Stefan. *De werkers van het laatste uur: de inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2003.

Paas, Stefan, Sake Stoppels en Karen Zwijze-Koning. "Ministers of Salvation: Soteriological Views of Pioneers and Pastors in the Protestant Church in the Netherlands." *Journal of empirical theology* 35 (2023): doi:10.1163/15709256-20221434.

Riesebrodt, Martin. *The Promise of Salvation: A Theory of Religion*. Chicago: The University of Chicago Press, 2010.

PKN, Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland (versie januari 2024).

Roest, Gert-Jan. *In gesprek gaan over het goede nieuws? Uitdagingen en richtingen voor de vernieuwing van evangelisatie*. Utrecht: Dienstencentrum Protestantse Kerk, 2020.

Roest, Gert-Jan. *Wie wil er missionair zijn? Over verwarring, allergieën en de inhoud van missionair werk*. Utrecht: Dienstencentrum Protestantse Kerk, 2020.

- Roest, Henk de. *Collaborative Practical Theology: Engaging Practitioners in Research on Christian Practices*. Leiden: Brill, 2020.
- Root, Andrew. *The Promise of Despair: the way of the Cross as the way of the Church*. Abingdon Press, 2010.
- Rosa, Hartmut. *Leven in tijden van versnelling: een pleidooi voor resonantie*. Amsterdam: Boomuitgevers, 2016.
- Schaeffer, Hans. "Toekomstmuziek? Over Gods heil vandaag." in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, redactie door Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse, 74-88. Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023.
- Stoppels, Sake, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse. *Zoeken naar de dingen die boven zijn: missionair zijn in een seculiere tijd*. KokBoekencentrum: Utrecht, 2023.
- Tamminga, Koos. *Receiving the Gifts of Every Member: A Practical Ecclesiological Case Study on Inclusion and the Church*. Summum Academic, 2020.
- Tamminga, Koos. "Verhuizen van de hel naar de hemel: belichaamde soteriologie in Hart van Vathorst." in *Zoeken naar de dingen die boven zijn: heil in een seculiere tijd*, redactie door Sake Stoppels, Jan Marten Praamsma en Jan Martijn Abrahamse, 89-95. Utrecht: KoKBoekencentrum, 2023.
- Taylor, Charles. *A Secular Age*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
- Vermeer, Paul en Peer Schepers, "Bloeiende evangelische kerken in Nederland: Een Circulation of the Saints?" *Religie & Samenleving* 12(1) (Mei: 2017).
- Vermeer, Paul en Peer Schepers. "Umbrellas of Conservative belief: Explaining the Success of Evangelical Congregations in the Netherlands." *Journal of Empirical Theology* 30.1 (2017).
- Wall, Philip Roger. "Salvation and the School of Christ: A theological-ethnographic exploration of the relationship between soteriology, missiology and pedagogy in fresh expressions of church." Thesis, Kings College London, 2015.
- Watkins, Clare. *Disclosing Church: An Ecclesiology Learned from Conversations in Practice*. London: Routledge, 2020.
- Wells, Samuel. *Een Nazaret-manifest: met God zijn*. Franeker: Uitgeverij van Wijnen, 2020.

Nawoord

Nooit had ik gedacht dat ik ook nog aan het nawoord zou toekomen. Met dit onderzoek sluit ik een lange periode af, één waarin ik veel mocht leren, hard mocht werken, genieten en groeien als mens. Daarin wil ik vooral hen bedanken die iets van die onvoorwaardelijke liefde van God aan mij hebben laten zien in het nu. Ik dank Hem en jullie: mijn familie, vrienden en bovenal Pieter. Bedankt, ik zie iets van God in jullie en dat is iets wat ik niet voor lief neem. Daarnaast wil ik mijn begeleiders bedanken, voor het vertrouwen en de bemoedigingen die ik van jullie kreeg en bovenal de tijd en investering om dit project af te ronden.

Dit onderzoek was voor mij ook een persoonlijke zoektocht, zoals u heeft kunnen lezen in de *inleiding*. Een zoektocht naar bezielend kunnen spreken over God. De gesprekken die ik heb gehad voor mijn onderzoek hebben mij stuk voor stuk geraakt. Ik werd geraakt door Gods trouw, door stralende ogen die mij vertelde dat ze gevonden waren door God, ondanks hun twijfel, ondanks hun imperfectie. Zij hebben mij weer bepaald bij het feit dat ik allereerst een kind van God ben. Het is die God die zegt “Ik ben met je *alle* dagen”. Vanuit dat vertrouwen, die bezieling, waarin soms overtuigd gezongen zal worden, maar waarin ook ruimte is voor twijfel, wil ik mij beschikbaar stellen om te participeren in Gods Missie:

Mijn hart o Hemelmajesteit / is tot Uw dienst en lof bereid

Bijlage 1: Verklaringenblad Masterthesis

Verklaringenblad masterthesis

Naam student: **Mirthe Kuiper**

Titel masterthesis:

Verrast door onvoorwaardelijke liefde: Een zoektocht naar 'gewone' taal over heil voor missionaire kerkplekken in een seculiere tijd

VERKLARING VAN ORIGINALITEIT

Hierbij verklaar ik dat bovengenoemde masterthesis uit origineel werk bestaat. De thesis is het resultaat van mijn eigen onderzoek en is alleen door mijzelf geschreven, tenzij anders aangegeven. Waar informatie en ideeën uit andere bronnen zijn overgenomen, wordt dat expliciet, volledig en op passende wijze vermeld in de tekst of in de noten. Een bibliografie is bijgevoegd.

Plaats, datum:

Handtekening:

Utrecht, 22 juni 2024

majkuiper

TOESTEMMINGSVERKLARING

Hierbij stem ik ermee in dat bovengenoemde masterthesis na goedkeuring beschikbaar wordt gesteld voor opname in de bibliotheekcollectie en dat de metadata beschikbaar worden gesteld aan externe organisaties en/of door de PThU worden gepubliceerd.

Verder verleen ik (de bibliotheek van) de PThU

wel

niet

toestemming voor het opnemen van de volledige tekst in een via internet of anderszins openbaar toegankelijke database. (Deze toestemming betreft alleen de openbaarmaking van de masterthesis, zonder verdere overdracht of inperking van het auteursrecht van de student.)

Plaats, datum:

Handtekening:

Utrecht, 22 juni 2024

majkuiper

Bijlage 2: Data Management Plan

Data management plan (DMP)

©PThU – Aug. 2023

1. GENERAL

1.1 Name researcher, PhD-student:	Mirthe Kuiper
1.2 Research group:	Systematische Theologie
1.3 Name research project:	Verhalen over ervaringen van heelheid
1.4 Document name DMP:	Verhalen over ervaringen van heelheid
1.5 Version:	1.
1.6 Date:	14 mei 2024

2 DATA TYPES

2.1 What types of data will be collected and/or generated?

- Data from public sources (archives, libraries) and databases only?
Save and sign the form and send a scan of the form to your supervisor and to bibliotheek@pthu.nl
- **Other data?**
Continue to 2.2

2.2 Describe the data that will be collected and/or generated.

De data die ik heb gebruikt bestaat uit: interview transcripten, audio bestanden van de interviews, de contactinformatie van de participanten en de getekende informed consenten: M4A en DOCX.

3 DATA STORAGE

3.1 Where are digital data stored during the research?

De data van mijn onderzoek werd opgeslagen op het campus netwerk van de VU, hierover heb ik overleg gehad met een werker van de Bibliotheek. In verband met de persoonlijke informatie in de interviews zou ik de data eerst opslaan op de G-Schijf maar in verband met de verhuizing van de PThU naar Utrecht was het op dit moment niet mogelijk om mijn data op een G-Schijf te zetten. Mij werd daarom geadviseerd mijn data op het campus netwerk van de VU op te slaan, hier is de informatie veilig bewaard. Zo staat het veilig, maar is het ook op verschillende manieren door mij persoonlijk te vinden vanaf verschillende locaties door in te loggen met mijn vu-net ID. De persoonlijke informatie, opnames etc. heb ik vervolgens verwijderd van mijn eigen laptop en Cloud om zo de veiligheid van de geïnterviewden te waarborgen.

3.2 How much storage capacity is required during the research?

Niet van toepassing.

3.3 With whom will you be sharing the data during the research?

- **with persons from PThU and/or VU**
- with persons from other universities in the Netherlands
- with persons outside the Netherlands
- data will not be shared

Please describe how data will be shared and backups and security have been assured:

De data van de interviews, informed consenten en opnames zal enkel op de campus netwerk van de VU te vinden zijn voor mij persoonlijk. Een getranscribeerd interview heb ik gedeeld met mijn begeleider voor empirisch onderzoek onderwijs in labelen. Dit deed ik door hem toegang te verlenen door mijn Atlas.ti account. Verder zullen de getranscribeerde interviews enkel in de vorm van citaten in mijn schijven verwerkt worden en zullen deze niet herleidbaar zijn voor degene mijn begeleiders en klasgenoten. Enkele citaten zijn ook gedeeld met de groep tijdens de focusgroep en aan drie onafhankelijke partijen die hielpen met labelen. Hierin gold hetzelfde: de citaten waren niet te herleiden tot de personen.

3.4 Is the data privacy sensitive and/or confidential?

- No
- Yes**

Al de participanten hebben een informed consent getekend ook deze zijn opgeslagen op het campus netwerk. De namen van de participanten zullen niet in mijn thesis terug te vinden zijn en daarom dus niet herleidbaar zijn voor lezers.

4 ARCHIVING AFTER RESEARCH

4.1 Are the data suitable for reuse?

- Yes (continue to 4.2)
- No (continue to 4.3)**

Dit onderzoek is heel specifiek voor mijn master thesis en de participanten hebben daar ook mee ingestemd.

4.3 Will non-digital data be used (photos, videos, field notes, etc.) that have to be digitized for archiving?

- No (continue to 4.6)**
- Yes

4.6 How and where can the data be accessed for the purposes of verification?

Omdat ik vanwege de verhuizing mijn data niet op de G-Schijf kan zetten staat mijn data nu op het campus netwerk voor mij prive. Wanneer iemand hier toegang tot zou willen zou hij of zij contact met mij op moeten nemen.

4.7 How and where can the data be accessed for the purposes of verification if the researcher leaves the PThU as an employee?

Omdat ik vanwege de verhuizing mijn data niet op de G-Schijf kan zetten staat mijn data nu op het campus netwerk, ik zal nog overleggen met de bibliotheek of ik na de verhuizing mijn data wel op de G-Schijf kan plaatsen.

5 CONCLUSION

5.1 This DMP has been discussed with the supervisor(s) on: 31 mei 2024

5.2 This DMP has been discussed with other experts on: 24 mei 2024, met M. Riedel.

5.3 Signature of researcher/PhD student and supervisor

Researcher / PhD student:

Supervisor:

majkuiper

Name: Mirthe Kuiper

Date: 31 mei 2024

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Benno van den Toren', written over a horizontal line.

Name: *Benno van den Toren*

Date: *18 juni 2024*

Bijlage 3: Informed Consent

Formulier Informed Consent / form for informed consent

Topic van onderzoek:

[Het onderzoekstopic in één zin]

Translation:

Research topic

[Research topic in one sentence]

- De student/ onderzoeker heeft mij uitgelegd waar het onderzoek over gaat en wat het doel van het onderzoek is. Ik heb de mogelijkheid gehad om vragen te stellen en de student/on onderzoeker heeft eventuele vragen begrijpelijk beantwoord.

Translation:

The student/ researcher explained to me what the research is about and what the aim of the research is. I was given the availability to ask questions and the student/ researcher has answered these eventual questions understandably.

- Ik begrijp dat mijn deelname vrijwillig is. Ik kan mij op ieder moment terugtrekken uit het onderzoek zonder opgave van reden.

Translation:

I understand that my participation is voluntary. I can pull out of the interview and research at any time, without providing a reason.

- Ik begrijp dat de resultaten van dit onderzoek zo anoniem als in het kader van het onderzoek mogelijk is zullen worden verwerkt. Mijn persoonlijke gegevens worden vervangen door codes. Alleen voor het onderzoeksteam zijn de resultaten indien nodig te koppelen aan persoonsgegevens.

Translation:

I understand that the results of this research will be processed as anonymously as can be expected as part of a scientific research. My personal information will be replaced by codes. Only the research-team might be able to link the results back to personal credentials.

- Ik sta het toe dat er geluids- en/of beeldopnamen gemaakt kunnen worden en dat die bestanden verwerkt kunnen worden tot een geschreven tekst of een (stilstaand) beeld. De oorspronkelijke bestanden zijn alleen toegankelijk voor het onderzoeksteam.

Translation:

I allow the recording and processing of audio- and/or visual images to written text or (frozen) image. The original documents are only accessible for the research team.

- Ik begrijp dat alle informatie die ik met de onderzoeker deel, gebruikt kan worden in publicaties, verslagen, boeken en andere vormen van onderzoeksoutput.

Translation:

I understand that all information shared with the researcher, might be used in publications, reports, books and other forms of research-output.

Naam van de deelnemer

Datum

Name of the participant

.....
.....

Handtekening

Autograph

Date

.....

Naam student-onderzoeker

Datum

Name of the student-researcher

.....
.....

Handtekening

Autograph

Date

.....

Bijlage 4: Opzet Interview

1. Zou u kort iets over uzelf kunnen vertellen?
2. Kan u iets vertellen over een ervaring die u heeft gehad waarin u iets van Heelheid heeft ervaren? (heelheid als: heling, verbinding, volheid, gevoel dat alles klopte.

Eventuele doorvraag mogelijkheden:

- Waar was u op dat moment?
- Wat voelde u op dat moment?
- Wat voelde u in uw lichaam?
- Wat was de context waarin u dat heeft ervaren?
- Wat was precies het goede in deze ervaring?
- Heeft u uw ervaring gedeeld met mensen?
- Heeft u dit op andere momenten ook ervaren?
- Wat vond u van deze ervaring (kan verwijzen naar deze samenleving...)?

3. Heeft deze ervaring voor u ook iets met God te maken?

Eventuele doorvraag mogelijkheden:

- Wat merkte u van God in deze ervaring?
- Heeft u dat op dat moment dat je het ervoer ook gekoppeld aan God?

4. Kan u vertellen over moment waarin u iets soortgelijks heeft in uw zoektocht naar God?
5. Kan u vertellen over moment waarin u iets soortgelijks heeft ervaren in de kerk
6. Ziet u ook iets van Jezus in deze ervaring? (Als het niet vanzelf opkomt)
7. Hoe ziet u dat wat u heeft ervaren tegen het licht van een samenleving die eigenlijk seculier is.
8. We zijn bijna aan het einde van het interview: maar zijn er nog andere ervaringen waarvan u denkt dat het belangrijk is om te delen?
9. Zijn er verder nog dingen die u wilt zeggen of delen?

Bijlage 5: Opzet Focusgroepgesprek

Welkom:

- Voorstellen
- (Goed opletten: een voor een spreken, geef elkaar daarin ook de ruimte)
- (Reageer vooral op elkaar, maar in rust, het is geen debat, ik hoop juist zo veel mogelijk informatie naar boven te krijgen)
- (Geen foute of goede antwoorden)
- (Ik leidt het gesprek en zal misschien af en toe even ingrijpen, met het oog op de thema's die ik wil bespreken)
- (Herinnering informed consent)

Doel: ik heb jullie allemaal geïnterviewd en daarin gevraagd naar een ervaring van heilheid. Vanuit de interviews kwamen hierin een aantal thema's naar voren en ik hoop dit verder uit te diepen met jullie.

Van concreet naar abstract:

DEEL 1: Ervaringen van heilheid:

- Citaten uitdelen**
- Tijd om citaten te lezen en op te schrijven wat op valt.
- Daarna bespreken in de groep:
  - Wat valt op?
  - Zijn er aspecten van heilheid die je hierin mist?

DEEL 2: Vragen over Jezus

- Hebben deze ervaringen volgens jullie ook iets met Jezus te maken?

DEEL 3: Heil

- Zien jullie hierin ook iets van vergeving en het kruis in terug komen?
- Presenteren van resultaten empirische deel.

Vragen:

- De meerderheid van de mensen die ik heb geïnterviewd, vonden het makkelijker om in God te geloven dan in Jezus of in ieder geval het sterven van Jezus, waarom?
- Waarom denk je dat het bijna niet over vergeving is gegaan wanneer ik naar heilheid vroeg?
- Hoe ervaar je dit zelf?

Dank jullie voor jullie inbreng. Zijn er nog dingen die jullie zouden willen delen?